ZPRAVODAJ
MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Březen 2003 | Ročník XIII | Číslo 3

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPÍRU

OBSAH

Rozhovor měsíce
Musíme reagovat na Evropskou unii.....1

Aktuality
Výjimka pro vlek „C“ na Pradědu je časově omezená a obsahuje přísné podmínky.....5
Povodně, protipovodňová ochrana a opatření a role MŽP.....6
Řekli o povodňových projektech 8
Národní lesnický program schválen 8
Ministr Ambrozek se zúčastnil zasedání Řídící rady UNEP v Nairobi 9
Vláda schválila dva materiály MŽP o vodách.....10
Setkání ministrů životního prostředí kandidátských zemí s komisařkou Wallströmovou a komisařem Verheugenem 10
Vědecká rada MŽP pro vědu a výzkum bude poradním orgánem ministra 11
Ministra Ambrozka zajímají důvody omezení slovenské železniční dopravy 11

Konference
Vrcholná jednání o ochraně ozonové vrstvy 12

Evropská unie
Evropská unie je šancí pro ekologické podnikání 15
Komunikační strategie MŽP na rok 2003 18
Před podpisem přístupové smlouvy.....18
Přehled dosavadního stavu transpozice evropského práva do české legislativy v oblasti životního prostředí.....19

Informujeme
Bude ustavena v ČR Rada vlády pro udržitelný rozvoj?.....20
Význam biodiverzity ve světle závěrů Světového summitu o udržitelném rozvoji..24
Iniciativa pro energeticky úsporné osvětlení pokračuje.....25
2003 – Mezinárodní rok vody 26

Důležité webové adresy I 28

Zástupci nevládních ekologických organizací diskutovali s ministrem Liborem Ambrozkem 14. 2. 2003 o Plánu odpadového hospodářství (na obrázku demonstrují před MŽP) *Foto F. Hrdlička*

Musíme reagovat na Evropskou unii

Rozhovor Jany Plamínkové s náměstkyní ministra – ředitelkou sekce technické ochrany životního prostředí MŽP Ing. Ivanou Jiráskovou

Ministerstvo v poslední době prošlo dost velkou přestavbou jednotlivých odborů. Mohla byste říct, co vše nyní do vaší sekce spadá?

Do sekce technické ochrany životního prostředí spadá pět odborů: odbor odpadů, ochrany ovzduší, strategické EIA, ekologických škod a konečně odbor IPPC a projektové EIA. Odbor odpadů řeší problematiku odpadů a obalů – k 1. 1. 2003 tam vzniklo samostatné oddělení obalů. K ochraně ovzduší asi není co dodat, tento odbor je v sekci tradiční. Pouze je snad nutné upozornit na nový zákon o ovzduší, který je účinný teprve zhruba půl roku. Odbor ekologických škod řeší staré ekologické zátěže, zejména způsobené průmyslovou činností. Jedná se především o velké sanační akce, ve kterých MŽP v podstatě vystupuje jako expertní resort, kdežto stát prostřednictvím Fondu národního majetku tyto akce financuje a najímá si supervizi. V některých oblastech se trochu odborná činnost FNM a nás překrývá, takže se připravuje novelizace společné směrnice FMN a MŽP a posun odborných kompetencí směrem k MŽP. V odboru ekologických škod je i samostatná agenda sanací lokalit po činnosti Sovětské armády. Sanace těchto lokalit běží již několik let a stále nekončí; měly by být ukončeny někdy v roce 2010. Tyto akce jsou hrazeny z rozpočtu minis-

Foto: J. Plamínková

terstva, které na ně dostává ze státního rozpočtu vyčleněné finanční prostředky. Nespolupracujeme při nich tedy s FNM, máme je plně ve své gesci.

Proč došlo k rozdělení odboru EIA na dva? Dnes existuje zvlášť odbor strategické EIA a zvlášť projektové EIA, ten navíc dohromady s IPPC...

Zde došlo k největším změnám. V jiné sekci fungoval na MŽP odbor strategií, který měl několik oddělení. Jedno z nich, oddělení vzdělávání a osvěty, přešlo pod odbor vnějších vztahů *(bývalý odbor pro styk s veřejností, pozn. red.),* kam i více patří. Spadala tam i problematika IPPC. Ve chvíli, kdy zákon nabyl účinnosti (od 1. 1. 2003), přešla celkem logicky do technické sekce, protože teď už nejde o strategii, ale již ten zákon budeme realizovat a musíme k tomu metodicky vést kraje, na kterých bude hlavní výkon kompetencí ve vydávání integrovaných povolení. Zvažovali jsme, kam IPPC začlenit. Stávající odbor EIA měl oddělení projektové EIA, kde se posuzovaly konkrétní záměry, a oddělení strategické EIA, kde se posuzovaly územní plány, koncepce či zákony. Zvažovali jsme různé varianty, např. přidat IPPC ke stávajícímu odboru EIA, ale vzniklý útvar nám připadal příliš monstrózní. Nejpraktičtější nám vyšlo spojit IPPC a projektovou EIA a strategické záležitosti, tedy strategickou EIA, územní plán, stavební zákon, posuzování koncepcí atd., ponechat samostatně. Většina konkrétních záměrů totiž projde posouzením vlivů na životní prostředí, tedy procesem EIA, pak následuje územní řízení a u velké akce pak bude následovat proces IPPC, tedy vydání integrovaného povolení. Myslím, že bude lepší, když jedna akce bude postupovat v různých fázích realizace v rámci jednoho odboru, než kdyby si ji předávali po různých organizačních složkách. Uvidíme, jak se to osvědčí. Na závěr bych podotkla, že i ve většině krajů vznikla společná oddělení IPPC a EIA v rámci odborů životního prostředí při krajských úřadech.

Mohla byste stručně shrnout, jaké nejdůležitější úkoly stojí před vaší sekcí?

Aktuálně jde o „euronovely" několika právních předpisů směrem k normám Evropské unie, které buď vznikly nově a my na ně musíme zareagovat, nebo některé předpisy nebyly do našich zákonů přesně zahrnuty a ukazuje se, že je potřeba to dořešit. Jde o novely zákona o ovzduší, o odpadech, o obalech a EIA. Nyní se projednávají připomínky a rozpory s jednotlivými resorty, často jde o dost obtížná jednání.

Všechny tyto zákony jsou jen rok či dva staré. Budou se novelizovat jen kvůli té plné harmonizaci?

Hlavně kvůli harmonizaci. Tím to ale neskončí. V odsouhlaseném plánu legislativních prací vlády už je na příští roky naplánovaná třeba novela zákona o odpadech, protože v březnu či dubnu budou publikovány nově schválené evropské směrnice o elektrošrotu, kde jsou uváděny kvóty pro využití a recyklaci u vyřazených elektrických a elektronických zařízení, stanovuje se povinnost zabezpečení zpětného odběru pro výrobce a dovozce a rovněž jsou stanoveny požadavky na omezení nebezpečných látek při konstrukci nových výrobků. Evropská unie je v tomto směru docela plodná a my musíme reagovat. Samozřejmě není dobré z hlediska právní jistoty, když se předpisy příliš často novelizují, ale je to objektivní nutnost. Pak bude samozřejmě otázkou legislativního procesu, aby se novelizovaly jen věci, které po nás chce EU. Je zde totiž určité nebezpečí, že některé věci, které se ve stávajících zákonech pracně projednaly a schválily o pár hlasů, se teď budou znovu otvírat, a mohlo by dojít k jistým ústupkům. V průběhu legislativního procesu se zkrátka může přihodit leccos.

Z legislativy pro nás dále představuje velký úkol nový stavební zákon, na kterém pracujeme společně s Ministerstvem pro místní rozvoj. Do konce června máme předložit vládě paragrafované znění. Velmi intenzivně na něm pracuje odbor strategické EIA.

Mezi nejdůležitější úkoly patří určitě Plán odpadového hospodářství...

Nejen Plán odpadového hospodářství, ale také Plán snižování emisí, který není tak mediálně zviditelněn, ale jeho dopady na průmysl a energetiku budou značné. Oba tyto materiály v současné době finišují. U Plánu odpadového hospodářství (POH) máme bohužel v zákoně poněkud netradiční opatření, totiž že ho vyhlašuje vláda svým nařízením. A nařízení vlády je obecně závazný právní předpis a platí určitá pravidla, jak má vypadat. POH nám třeba říká, že má obsahovat mapové podklady a grafy, ale legislativní pravidla nedovolují předložit vládě návrh nařízení, který obsahuje mapové podklady. Dostáváme se tu paradoxně do rozporu se svými vlastními předpisy. Navíc zásada ústavnosti říká, že prováděcí předpis k zákonu může být jen v mezích zákona. Plán by měl být strategický koncepční materiál, kde si stanovíme vize, cíle, čeho chceme dosáhnout třeba za deset let. Logicky tak vyvolává potřebu jít nad rámec vymezení stávajících předpisů, např. recyklačních kvót u obalů, kde jsou uvedeny kvóty v horizontu do roku 2005. V mnoha případech jsme museli jen popsat slovně, že bychom chtěli míru recyklace zvyšovat a podobně.

Co bude s Plánem odpadového hospodářství dál?

S Plánem jsme pracovali dvojkolejně – jednak jako s koncepčním materiálem, jednak jsme naráželi na bariéru, že jde o právní předpis. Jako koncepční materiál vznikal v pracovních komisích, proběhlo u něj posouzení vlivů na životní prostředí i s veřejným projednáním atd. A protože je to i právní předpis, proběhlo i klasické připomínkové řízení vnitřní i vnější a vypořádání připomínek. Připomínek bylo asi 1200

Graf 1 **Evidovaná produkce odpadů z hlediska původu podle třídění OECD v ČR v roce 2001**

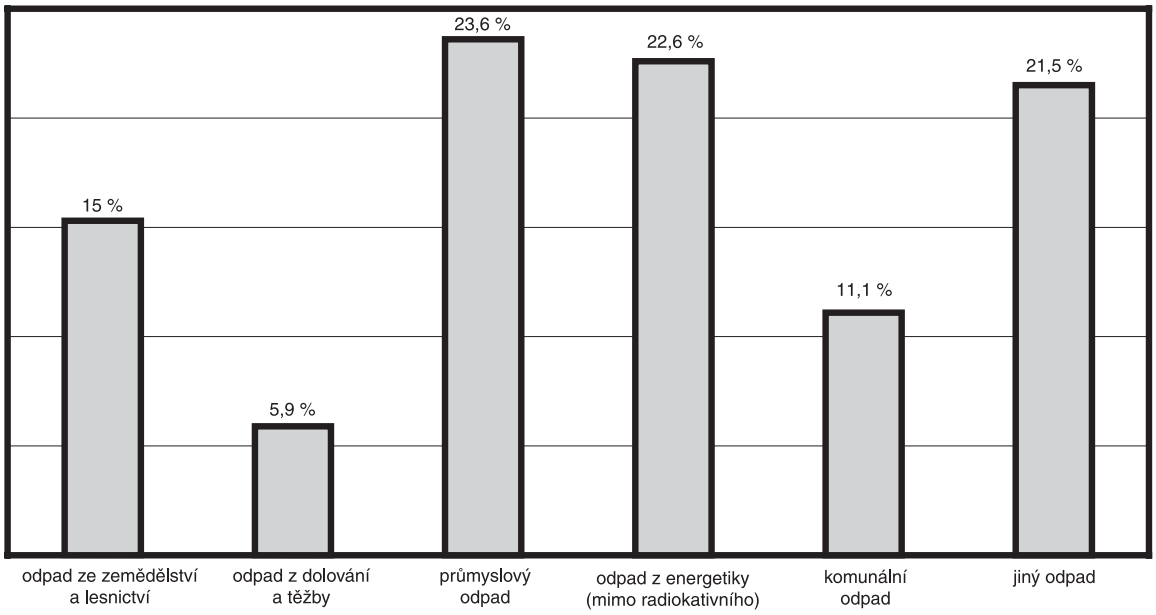

Zdroj: ISOH

ze 180 připomínkových míst, mezi která patřily i nevládní organizace, zájmové svazy. Mnohé z připomínek byly zcela protichůdné. Museli jsme se s nimi nějak vypořádat, protože jsme museli dodržet termín ze zákona, který byl do konce roku 2002. Pak jsme dostali dopis od pana premiéra, že zůstává 174 rozporů, které nemohou být řešeny na jednání vlády, a že se máme pokusit je vypořádat. To se nyní děje. Např. Ministerstvo průmyslu a obchodu od některých svých připomínek ustoupilo.

Až se rozpory vyřeší, tak se POH znovu předloží do vlády?

Ano. Ono se to pochopitelně nepovede tak, aby se výsledný dokument líbil všem, takže s nějakými rozpory a připomínkami do vlády stejně půjde. *(POH byl předložen legislativní radě vlády v půlce února, pozn. redakce).* Pak je otázka, co se s tím stane. Legislativní rada vlády může dát nějaká doporučení, navíc přímo na jednání vlády může někdo říci, že s určitou pasáží nesouhlasí a že ji navrhuje třeba vypustit. Vláda může materiál rovněž zamítnout a nařízení nevydat, ale to by v tuto chvíli nebylo dobře. Kraje totiž ze zákona do roka od publikace nařízení vlády musí zpracovat svůj plán odpadového hospodářství, a odmítnutím by se to celé zase oddálilo: kraje by tak neměly své plány odpadového hospodářství v roce 2004, ale až v roce 2005. Praxe zkrátka ukazuje, že forma právního předpisu je velmi nešťastná a velmi nestandardní. Žádné jiné strategické materiály se takto nedělají – ani Plán snižování emisí, ani plány přijímané podle vodního zákona. Klasické strategické materiály překládané vládě vláda schvaluje svým usnesením.

A když POH vláda schválí?

Pokud ho vláda schválí, vydá se nařízením vlády ve Sbírce zákonů bude platit. Samozřejmě nikde není řečeno, že bude po celou dobu své platnosti neměnný. Pokud se změní vstupní podmínky, bude nutné ho aktualizovat. Na aktualizaci se začne pracovat nejspíš už v průběhu roku 2003, ale to už nebudeme tlačeni časem a půjde o mnoha věcech diskutovat a precizovat je. V aktualizaci by se měly zohlednit dopady novely zákona o odpadech, ekologická daňová reforma, která se nyní připravuje, a další věci.

Nevládní organizace MŽP vytýkají malou míru znovuvyužití a recyklace u nás, s tím, že naše budoucí cíle jsou daleko za realitou v některých vyspělých státech.

Ano, oni uvádějí, že se u nás recykluje 7 %, ale já nevím, jak toto číslo vzniklo. Mohu jen okomentovat čísla, která máme my. Komunální odpad tvoří jen zhruba 11 % všech odpadů u nás (viz graf 1), a není to tedy ten nejzávažnější problém v odpadovém hospodářství, i když je samozřejmě důležitý v tom, že ho všichni produkujeme a můžeme ovlivnit nakládání s ním. Nakládání s odpady ale je v kompetencích obcí, které jsou ze zákona původci komunálního odpadu a mohou zde nastavit režim svou obecně závaznou vyhláškou tak, jak mají zmocnění ze zákona. Určují tedy, jakým způsobem se bude třídit a vůbec nakládat s odpady v té dané obci s přihlédnutím k tomu, co je pro ně nejvhodnější. Není šťastné do toho vstupovat a obecně přikazovat, že toto se bude dávat do pytlů, toto zase do obrovských kontejnerů apod. Není všude všechno vhodné – něco jiného je historický střed města, něco jiného průmyslová zóna či vilová čtvrť. Každá obec by svou situaci se znalostí místních poměrů měla řešit co nejoptimálněji. Samozřejmě ze zákona a z celorepublikového plánu odpadového hospodářství bude tlak na to, aby se maximálně třídilo a maximálně podporovalo materiálové využívání odpadů. Podle čísel, která máme my, jsme na tom hůře v porovnání s Rakouskem či Nizozemím, ale srovnatelně nebo lépe než ve Velké Británii či Itálii.

Graf 2 **Způsob nakládání s komunálním odpadem v různých státech**

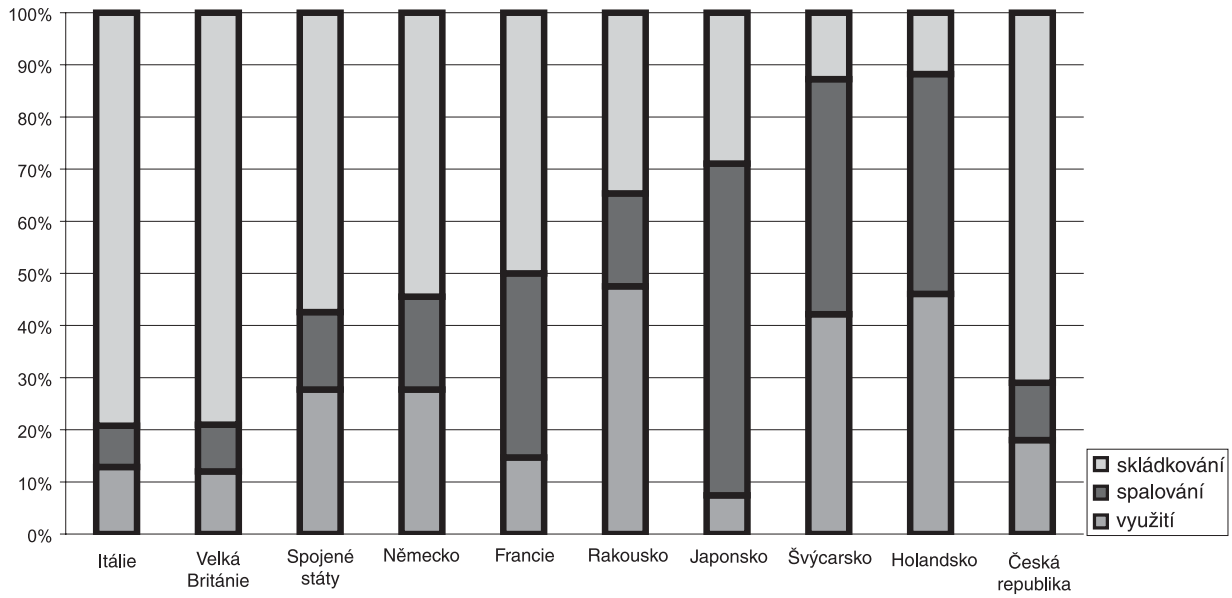

Zdroj dat o zemích EU: Shama (A) „European Recycling Performance" Warmer Bulletin
Zdroj dat o Japonsku: „Waste treatment technology in japan" The Committee for Studying Transfer of Environmental Technologies, May 1996
Zdroj dat o USA: EPA
Uvedená data jsou v rozmezí několika let (1995 – 2000)
Definice komunálního odpadu a recyklace je v různých zemích různá.

Podle evidovaných způsobů nakládání s odpady u nás tvoří úprava a využívání odpadů zhruba 30 %, zatímco 70 % představuje konečné zneškodnění (viz graf 2). Velké procento u nás bohužel tvoří skládkování: 60 – 70 % ze způsobů konečného zneškodnění, zatímco podle zákona má maximální preferenci materiálové využití odpadů, pak energetické a pak mohou následovat způsoby konečného odstranění (v dřívější terminologii zneškodnění) odpadů. Na úplném konci v hierarchii je skládkování. Na skládku by měly jít odpady, s kterými opravdu už nic jiného nelze udělat. Zákon zpřísňuje, které odpady tam být v žádném případě nesmí. Navíc skládkované odpady by měly být už nějakým způsobem předupravené.

Myslíte, že v přechodném období, které máme s EU vyjednané, splníme povinnost dosáhnout do roku 2005 45 % recyklace a 52 % opětovného využití obalů?

Podle předběžných údajů, které máme zatím k dispozici, myslím, že s tím problém nebude. Čísla jsou zatím jen průběžná, protože dosud neuplynul ani rok od účinnosti zákona, ale podle nich se zdá, že splnit tyto kvóty by neměl být problém. Jenže v EU už se diskutuje o aktualizaci obalové směrnice, které se opět budeme muset přizpůsobit. Zase to vyvolá u nás novelu zákona o obalech.

Velkou část odpadu tvoří organický odpad, který je třeba v Německu zahrnut do systému tříděného sběru. Bude někdy i u nás, nebo záleží čistě jen na obcích?

Z evropské směrnice o skládkování vyplývá povinnost snižovat podíl biologicky rozložitelného komunálního odpadu na skládkách. V celorepublikovém Plánu odpadového hospodářství tomu bude vyslovena podpora, protože stát se zavazuje respektovat tuto evropskou směrnici. Pak už bude na krajích a na obcích, aby si to konkretizovaly na svoje podmínky – zda si postaví kompostárnu, zda budou podporovat využívání domácích kompostérů či nějaká jiná konkrétní opatření. Velké zkušenosti s tím ale nejsou, proto si i v celorepublikovém plánu dáváme úkol vypracovat speciální studii pro nakládání s biologicky rozložitelným odpadem tak, abychom situaci seriózně zmapovali a pomohli systémy nastavit. Půjde o to, zda podporovat spíše velké průmyslové kompostárny nebo zda hledat jiná řešení, abychom se třeba nedostali do situace, kdy budeme podporovat vznik kompostáren a pak nebudeme vědět, co s vyrobeným kompostem.

Na závěr otázka z jiného soudku. Překvapilo mě, že jedna z hlavních nových dopravních staveb v Praze – tzv. malý smíchovský okruh – vůbec neprošel procedurou EIA, neboť jde o „místní komunikaci". Není to chyba v zákoně, je-li možné velkou čtyřproudou komunikaci, která ovlivní životy desetitisíců lidí, nazvat místní komunikací?

Ano, s tímto problémem se setkáváme ve všech velkých městech. Je to i předmětem návrhu naší „euronovely" EIA. Evropská směrnice totiž hovoří o dálnicích a silnicích dálničního typu, což zcela evidentně tyto čtyřproudé komunikace jsou. Ale v našem právním řádu existují prostě jen dálnice a místní komunikace různé třídy. Silnice dálničního typu neznáme, a zde fungují zadní vrátka, jak se vyhnout posuzování. Chtěli bychom, aby čtyřproudé místní komunikace od určité délky podléhaly zákonu o posuzování vlivu na životní prostředí.

Děkuji za rozhovor.

31. 1. 2003

Výjimka pro vlek „C“ na Pradědu je časově omezená a obsahuje přísné podmínky

Jen do konce příští lyžařské sezóny a s přísnými podmínkami udělilo Ministerstvo životního prostředí koncem ledna výjimku ze zákona o ochraně přírody a krajiny pro provoz jedné ze dvou sjezdovek na vleku „C“ v lyžařském středisku Ovčárna – Praděd v Jeseníkách.

Praděd

Provozovatel vleku „C“, firma Centrumsport podnikatele Josefa Figury, získala výjimku s časovým omezením do 31. května 2004 na provoz tzv. „závodní“ sjezdovky. Provoz „turistické“ sjezdovky z důvodu trvajících významných poškození přírody ministerstvo nepovolilo.

Žádost o výjimku byla již jednou předcházejícím vedením ministerstva zamítnuta, Vrchní soud v Praze však toto rozhodnutí zrušil pro nedostatečné posouzení skutečného stavu projednávané věci [1]. Ministerstvo tak muselo žádost znovu posoudit. Vyžádalo si proto další znalecký posudek a pečlivě prozkoumalo všechny okolnosti žádosti. Nakonec se rozhodlo pro kompromis, který při dodržení všech podmínek výrazně zmenšuje riziko nepříznivého vývoje přírodních ekosystémů.

V průběhu platnosti výjimky (tj. do konce května 2004) zajistí MŽP **komplexní monitoring dopadů lyžování** na ekosystémy v NPR Praděd a na základě jeho výsledků potom rozhodne o dalším postupu při stanovení koncepčního řešení podmínek pro sjezdové lyžování v tomto chráněném území.

Provozovatel vleku „C“ musí zároveň splnit **16 přísných podmínek** při provozu vleku. Mezi ně patří například minimální výše sněhové pokrývky 80 cm (v horní části sjezdovky 60 cm), demontovatelnost horní stanice vleku (ta musí být vždy mimo sezónu z rezervace zcela odstraněna), trať musí být vyznačena neprostupnými bariérami, aby se lyžaři ani obslužná technika nemohli pohybovat mimo trať nebo lyžovat na nepovolené „turistické“ sjezdovce. Dolní stanice vleku nesmí být používána k ničemu jinému, než je obsluha vleku (nesmí tu být například bufet). Provozovatel musí zajistit možnost odkládání batohů, aby lyžaři nebyli nuceni je věšet například na větve stromů. Veškerá obslužná technika musí mít platná technická osvědčení, musí používat biodegradabilní oleje a firma Centrumsport musí zajistit, že nedojde k únikům žádných ropných látek. Podmínky byly stanoveny obdobně jako v případě jiných lyžařských vleků v prostoru střediska Ovčárna tak, aby nedošlo k poškození předmětu ochrany NPR. Nejcennější části jsou chráněny, obslužná technika se může pohybovat pouze v koridorech, schválených závazným provozně manipulačním řádem.

Sjezdovku je možné provozovat za splnění všech podmínek pouze mezi **15. listopadem a 30. dubnem.** Rozhodnutí MŽP upravuje také dobu, kdy je možné provádět předsezónní úpravu tratě a její posezónní úklid. Veškeré práce musí provozovatel konzultovat se Správou CHKO Jeseníky. **Zcela zakázáno** je lyžování při umělém osvětlení či vysílání reprodukované hudby. Bez souhlasu Správy CHKO není také možné na sjezdovce pořádat žádné hromadné akce (například závody).

Ministerstvo rozhodlo koncem ledna také o další žádosti o výjimku ze zákona, kterou si podala firma Centrumsport. Ta se týkala **sjezdovky u vleku „A“ a dolní stanice tohoto vleku.** Provozovatel chtěl sjezdovku rozšířit vykácením stromů po jejích okrajích a v rámci rekonstrukce dolní stanice vleku vybudovat občerstvení a sociální zařízení pro obsluhu a lyžaře.

Vzhledem k tomu, že občerstvení a sociální zázemí zajišťuje v lyžařském středisku Ovčárna – Praděd dalších sedm zařízení a zejména proto, že se inkriminovaná stanice vleku a dolní část sjezdovky nacházejí přímo v jedné z nejcennějších částí NPR Praděd – v kaňonu Bílé Opavy – **MŽP výjimku pro přestavbu stanice vleku na bufet a rozšíření sjezdovky zamítlo.** Firma Centrumsport může provést pouze výměnu zabezpečovacího zařízení vleku a ořezat větve, přečnívající do sjezdovky – obojí ovšem pouze ve spolupráci Správy CHKO Jeseníky.

Poznámka:

[1] O výjimku ze zákona pro lyžařský vlek „C“ zažádal Ministerstvo životního prostředí majitel firmy Centrumsport už v roce 2000. Rozhodnutí ministra životního prostředí ze 16. 11. 2001, kterým byla žádost o výjimku v případě vleku „C“ zamítnuta, zrušil 1. 11. 2002 Vrchní soud v Praze a ministerstvo tak muselo žádost znovu posoudit.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Povodně, protipovodňová ochrana a opatření a role MŽP

Na jednání vlády 13. ledna 2003 předložil ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek tyto dokumenty:

– informaci s názvem „Zpráva o meteorologických příčinách katastrofální povodně v srpnu 2002 a vyhodnocení extremity příčinných srážek", která shrnuje nejdůležitější výstupy z řešení I. etapy projektu „Vyhodnocení katastrofální povodně v srpnu 2002",

– Projekt modernizace předpovědní a výstražné služby ČHMÚ.

Předpovědní systém ČHMÚ

Některé dokumentační práce na projektu vyhodnocení srpnové povodně probíhají již od povodňové situace v srpnu 2002. Prioritně byly zpracovány meteorologické analýzy a hodnocení extrémních srážek, které povodni předcházely. V rámci projektu byly použity nové technologie prostorových analýz radarových záznamů a naměřených srážek. Dokumentace radarových záznamů a meteorologických map, společně s dalšími expertními výpočty, budou součástí celkového řešení projektu, ale již nyní se využívají jako podklad pro probíhající práce.

Byla statisticky vyhodnocena nejen faktická přesnost prognózování příčinných meteorologických jevů, ale také byly simulačně ověřeny možnosti zlepšení střednědobých meteorologických předpovědí. Použití meteorologických modelů a spolupráce mezinárodních meteorologických služeb je významným pokrokem při meteorologickém prognózování, ale ani to nezaručuje, jak se ukázalo, dostatečnou spolehlivost meteorologických předpovědí v tak extrémních situacích, ke kterým došlo v srpnu 2002.

Chystaná modernizace předpovědního systému ČHMÚ

Projekt modernizace předpovědní a výstražné služby vychází ze skutečnosti, že pro celý systém krizového řízení v oblasti ochrany obyvatelstva a životního prostředí před přírodními katastrofami má rozhodující význam včasná informace o meteorologické a hydrologické situaci, stavu znečištění ovzduší a především prognóza jejich dalšího vývoje a možného ohrožení obyvatelstva.

Tyto činnosti zabezpečuje v rámci resortu Ministerstva životního prostředí ČHMÚ, zejména Předpovědní a výstražná služba (PVS), která slouží také resortům vnitra a obrany. Včasné a přesné předpovědi a výstrahy z PVS mohou např. při přírodních katastrofách vést ke snížení ztrát na majetku až o 30 % a téměř vyloučit ztráty na životech.

Projekt obsahuje podrobný popis současného stavu PVS, její organizace a vybavení, je zde představena koncepce rozvoje PVS, uvedeny nezbytné požadavky na modernizaci s vyčíslením nákladů na investice v létech 2003 až 2007.

Schválení projektu podpořil na svém jednání ve dnech 10. až 11. prosince 2002 Výbor pro civilní nouzové plánování a toto své stanovisko postoupil Bezpečnostní radě státu.

Financování zprávy „Vyhodnocení povodně v srpnu 2002"

Na základě usnesení vlády č. 977 ze 7. 10. 2002 byly pro MŽP uvolněny prostředky ve výši 20 milionů Kč a Ministerstvo financí 20. 11. 2002 o tuto částku rozpočet MŽP na rok 2002 zvýšilo.

Zbývající částku ve výši 60 mil. Kč nárokovalo MŽP ve zvýšení rozpočtu na rok 2003 s účelovým určením na dokončení projektu, tento požadavek ale Ministerstvo financí neakceptovalo.

Při projednávání návrhu rozpočtu na rok 2003 v říjnu roku 2002 byl rozpočet MŽP na rok 2003 zvýšen o 300 mil. Kč. Tyto prostředky byly určeny na financování likvidace škod na majetku resortních organizací.

Preventivní protipovodňová opatření v rámci programů péče o krajinu

Možnosti protipovodňových opatření v rámci uvedených programů vycházejí ze strategie a koncepce MŽP v oblasti ochrany přírody a krajiny. Na základě toho byly přijaty některé základní principy:

a) ochrana přírody a krajiny (a tedy i revitalizace vodních toků) je veřejným zájmem, kde stát vytváří legislativní a ekonomické nástroje, prostřednictvím kterých reguluje, usměrňuje a omezuje aktivity, které poškozují nebo mohou negativně ovlivnit přírodní prostředí,

b) zachování a obnova druhové a stanovištní biodiverzity je základem trvale udržitelného hospodaření v krajině,

c) revitalizační akce jsou uskutečňovány za účasti vlastníků nebo správců dotčených pozemků (toků) a s jejich zapojením do realizační fáze (po finanční i věcné stránce),

d) pro revitalizaci nejen vodních toků, ale i celých povodí a souvisejících krajinných ekosystémů je nutná zainteresovanost soukromoprávní sféry, kdy stát vytváří pozitivní stimuly s využitím ekonomických a informačních nástrojů.

Protipovodňová opatření se mohou uskutečnit v rámci **tří programů** – Programu péče o krajinu (PPK), Programu revitalizace říčních systémů (PRŘS) a Programu drobných vodohospodářských akcí (PDVEA).

Program péče o krajinu:

- realizace ÚSES a protierozních a ochranných zatravnění,
- realizace protierozních mezí a výsadby dřevin,
- realizace opatření k zachování významných biotopů a podpoře populací ohrožených rostlinných i živočišných druhů.

Program revitalizace říčních systémů:

- revitalizace v minulosti zaniklých a poškozených retenčních prostorů (nevztahuje se na následky zanedbání povinné údržby objektu),

Revitalizace potoka Borová v okrese Český Krumlov spočívala ve vytvoření nové trasy koryta. Foto převzato z publikace Krajina a voda, MŽP a AOPK 2002.

- zakládání nových retenčních prostorů, zejména jako součásti systémů ekologické stability krajiny,
- zvyšování retenční schopnosti území (např. suché poldry, systémy hrází, občasné rozlitiny apod.),
- protipovodňová opatření retenčního charakteru vázaná na zvýšení stability vodního režimu území, parametry budou uváděny v ha, m^3 a náklady v Kč.

Program drobných vodohospodářských akcí:

- umožňuje obcím a vodohospodářským společnostem požádat o stavby a rekonstrukce čistíren odpadních vod a kanalizací, tedy i na stavby, které potřebují rekonstrukci po povodni.
- žádat mohou obce s počtem obyvatel od 300 do 2000, nebo vodohospodářské akciové společnosti zajišťující stavbu pro obce s uvedeným počtem obyvatel.

O finanční prostředky může žádat jakákoliv fyzická i právnická osoba s trvalým bydlištěm na území ČR. Žádosti se předkládají na regionální pracoviště, na střediska Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Po zkompletování všech podkladů jsou těmito středisky předkládány Ministerstvu životního prostředí, odboru ekologie krajiny.

V roce 2002 nebyly předloženy žádné žádosti na řešení povodňových škod. Objem finančních prostředků, který bude realizován na povodňové škody, bude znám až po předložení žádostí a prověření všech potřeb.

Prostředky vydané Státním fondem životního prostředí

Náprava škod po povodních v roce 2002 – dotace celkem 113 229 000 Kč
Program péče o zamokřená území
rok 2001 – dotace celkem 81 473 000 Kč
rok 2002 – dotace celkem 101 082 000 Kč
Program péče o půdu
rok 2002 – dotace celkem 8 053 000 Kč

Státní fond životního prostředí ve směrnicích na rok 2003 umožňuje i čerpání peněz na obnovu niv, které mají mimořádnou protipovodňovou funkci.

Předmětem podpory je úhrada nákladů spojených s mimořádnými opatřeními:

– k zachování a obnově vhodných zamokřených a vodních ploch (mokřadů, pramenišť a rašelinišť)
– k odbahňování a opravě technických prvků extenzivně využívaných rybníků v zájmu ochrany přírody a krajiny (podpora rozvoje významných biotopů, zvýšení biodiverzity)
– k zprůchodnění překážek na vodních tocích pro volně žijící živočichy, a to pouze na již postavených stavbách a na základě doporučení odboru ekologie krajiny MŽP
– k napojení nebo zprůtočnění bývalých náhonů, které pozbyly svoji původní funkci
– k ochraně a komplexní obnově přirozených ekosystémů aktivních niv zaplavovaných při průtocích < Q2 (dvouletá voda), včetně související nezbytné obnovy přirozené dynamické rovnováhy dotčených vodních toků.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP, upravil Ing. Petr Šercl)

Přehled finančních prostředků, které byly využity v rámci krajinotvorných programů za celou dobu jejich existence (mil. Kč)

Rok	PRŘS	PPK	PDVA	Celkem
1992	20,0			20,0
1993	79,9			79,9
1994	147,4			147,7
1995	196,2			196,2
1996	254,8	143,8		398,6
1997	237,5	133,0		370,5
1998	343,9	137,9	0,1	481,9
1999	435,8	241,1	236,9	913,7
2000	251,3	241,1	281,3	773,6
2001	239,8	149,9	329,6	719,3
2002	209,7	200,0	211,7	621,4
Celkem	**2 416,3**	**1 246,8**	**1 059,6**	**4 722,8**

Předpokládaný objem finančních prostředků pro rok 2003 (mil. Kč):

Rok	PRŘS	PPK	PDVA	Celkem
2003	216,6	200,0	366	782,6

Řekli o povodňových projektech

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek o **Projektu modernizace předpovědní a výstražné služby ČHMÚ** (viz též předchozí článek) řekl: *„Projekt se projednával na vládě už několikrát, ale je to záležitost finančně náročná – 350 mil. Kč, navíc jsou s tím spojeny provozní náklady 120 – 150 mil. Kč po dobu pěti let trvání projektu“,* říká ministr a upozorňuje, že obdobně modernizují své systémy i okolní státy postižené v poslední době rozsáhlými povodněmi. Hlavním cílem projektu je především modernizace pozorovací sítě pro sledování atmosféry i hydrosféry, dále modelování předpovědi počasí na výkonném superpočítači, aplikace modelů počasí pro sledování dopadů průmyslových a jaderných havárií, přenosy dat a konečně integrace předpovědní a výstražné služby a jejich připojení do systému krizového řízení integrovaného záchranného systému – tedy přímé napojení na sítě hasičského záchranného sboru, na smogový regulační systém, a konečně výstupy na internet. Souvisí s tím i zajišťování služeb pro další subjekty, jako je Armáda ČR, NATO, letecká meteorologická služba, pro potřeby energetiky, zemědělství a dalších uživatelů. Ukázalo se, že zájem o internetové stránky ČHMÚ byl v době povodní tak enormní, že to vedlo často k zahlcení sítě, což je rovněž důvod pro modernizaci počítačového zabezpečení. Vláda vzala projekt na vědomí a uložila ministru Ambrozkovi ho ve spolupráci s dalšími ministry rozpracovat do podoby programu, který by umožňoval financování ze státního rozpočtu v letech 2004 – 2007. Program bude zakomponován přímo do státního rozpočtu, poběží čtyři roky. Jedná se i poskytnutí prostředků ze strany EU.

Do vlády byl předložen pro informaci i **Projekt komplexního vyhodnocení povodně,** z něhož je zatím hotova první, meteorologická část. *„Z vyhodnocení se ukazuje, že zvlášť při první povodňové vlně byly odhady i těch nejlepších evropských modelů až o 100 % nižší než pak činily skutečné srážky. I zde je vidět, že modernizace celého systému je potřebná“,* upozorňuje ministr. Druhá vlna už byla na základě modelů odhadnuta velmi přesně.

„Druhá etapa projektu, která pojednává o hydrologickém vyhodnocení povodně, by měla být ukončena v březnu“, říká Ing. Petr Šercl z ČHMÚ, který je za tuto část projektu zodpovědný. Třetí etapa obsahující komplexní shrnutí, návrhy opatření a další doprovodné věci, jako třeba vyhodnocení funkce nádrží během povodní, bude hotova koncem letošního roku. Loni bylo na projekt uvolněno 20 mil. Kč (pro všechny organizace, které se na něm podílely), letos půjde o 60 mil. Kč.

Jaká opatření by měla z projektu vyplynout? Během povodně byly některé měřicí stanice kompletně zaplaveny nebo i úplně zničeny. Zničené se musí znovu postavit, poškozené opravit. Využijí se na to peníze z projektu ISPA ve výši cca 20 mil. Kč. Stanice by měly zajistit bezproblémový provoz i během kritických situací. Ukázalo se totiž, že stávající stanice, závislé na dodávkách elektrické energie „zvenčí“, přestaly podávat informace, i když nebyly zaplaveny, protože dodávka energie byla přerušena. Významné stanice by proto měly být vybaveny nezávislým zdrojem energie (akumulátorem), data by se mohla přenášet vzduchem, např. pomocí družic. Ing. Šercl ale upozornil, že srpnová povodeň byla zcela mimořádná, na některých místech (např. v Praze) byly naměřeny hodnoty, jaké v dosavadní historii nikdy pozorovány nebyly – a na to nebyla stávající síť vodoměrných stanic v některých svých parametrech připravena. Z celkového počtu 500 vodoměrných stanic byla zničena nebo poškozena jen malá část, cca 20 stanic. Povodeň odhalila i slabiny v informačním systému. Do budoucna by zde měl být jen jeden informační systém a jen jeden informační tok. Ze slabin v komunikaci je nutné si vzít poučení a budoucna se jim vyhnout, říkají shodně ministr Ambrozek a Ing. Šercl. ***Pla***

Národní lesnický program schválen

Na svém zasedání 13. 1. 2003 schválila vláda **Národní lesnický program** – koncepční dokument na roky 2003 – 2006, který ministr Ambrozek označil za *„průlomový“*. Na rozdíl od Státní lesnické politiky nebo Státního programu ochrany přírody nejde totiž o materiál úzce resortní, neboť byl připraven ve spolupráci resortů životního prostředí a zemědělství, spolu s odborníky z nevládních organizací a výzkumných ústavů.

Základním principem, ze kterého vychází, je obhospodařování lesů trvale udržitelným způsobem. *„To je v naší lesnické politice takto na papíře nová věc“*, upozornil ministr Ambrozek. V programu se počítá s omezováním administrativních zásahů státu a se zvyšováním odpovědnosti vlastníků lesů za svůj majetek. Program stanoví zásady trvale udržitelného hospodaření v lesích, rozvoj produkčních i mimoprodukčních funkcí lesa, udržení a rozvoj biologické diverzity lesních ekosystémů. *„Dokument je průnikem snah Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství“,* řekl ministr Ambrozek. Z programu se bude vycházet při tvorbě legislativy i dalších koncepčních dokumentů jednotlivých resortů, protože je v něm jasný úkol pro ministry – zohlednit záměry národního lesnického programu při realizaci střednědobých politik v jednotlivých resortech. Kromě zmíněných dvou jde i o resort průmyslu, místního rozvoje, obrany a školství, mládeže a tělovýchovy. Také doporučuje krajským hejtmanům zohlednit závěry Národního lesnického programu při realizaci střednědobých politik krajů.

Pla

Ministr Ambrozek se zúčastnil zasedání Řídící rady UNEP v Nairobi

Aktivní účast na jednáních vrcholného setkání ministrů životního prostředí členských států OSN, ale také jednání s představiteli správ národních parků v Keni čekala českého ministra životního prostředí RNDr. Libora Ambrozka v keňském hlavním městě Nairobi, kde se ve dnech 3. – 7. února 2003 konalo pravidelné 22. zasedání Řídící rady Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a 4. Globální fórum ministrů životního prostředí. Ministr Ambrozek se v Keni také zúčastnil slavnostního předání humanitárního daru české nevládní organizace Humanistické hnutí a firmy Solartec malé školičce v jednom z nairobských slumů.

Hlavním tématem letošního vrcholného setkání UNEP bylo podrobnější rozpracování výsledků Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD) v Johannesburgu – tedy té části, která se týká životního prostředí.

V Implementačním plánu, který johannesburský summit přijal, jsou pro UNEP prioritní následující oblasti:

- zvýšení využívání obnovitelných zdrojů energie
- energetická hospodárnost
- ekologicky šetrné technologie
- chemické látky.

UNEP bude koordinovat vypracování světového desetiletého programového rámce pro urychlení přechodu k udržitelné výrobě a spotřebě včetně podpory investic do čistší produkce a ekoefektivnosti. Bude také zodpovědný za zpracování globální strategie zacházení s chemickými látkami včetně zavádění nového systému pro klasifikaci a označování chemických látek. Významné budou aktivity při plnění Implementačního plánu v oblasti vod a mořských ekosystémů. UNEP bude napomáhat realizaci environmentálních opatření v rámci Nového partnerství pro africký rozvoj (NEPAD), které schválil WSSD v Johannesburgu. Důraz bude kladen na posílení úlohy regionálních kanceláří UNEP v pomoci při ochraně životního prostředí v jednotlivých regionech.

Letošní zasedání UNEP se neslo pod heslem **„Likvidace chudoby, životní prostředí a udržitelný rozvoj v globalizovaném světě“.** Ministr Ambrozek se v pondělí 3. února zúčastnil v Nairobi akce, která ukazuje hned dvojím způsobem cestu, která může vést k odstranění chudoby a zároveň k ochraně životního prostředí a udržitelnému rozvoji v chudých zemích dnešního rozvojového světa: v chudinské čtvrti Dagoretti se zúčastnil slavnostního předání instalovaných fotovoltaických panelů na střeše zdejší školičky Ngaudo. Tu zřídilo a provozuje v rámci své Kampaně lidské podpory české Humanistické hnutí. Solární zařízení věnovala česká firma Solartec. Solární panely budou sloužit k výrobě elektřiny, která bude pohánět počítač a osvětlení ve škole. Tento projekt znamená pomoc v otevírání přístupu ke vzdělání dětem z nejchudších rodin.

ČR patří k největším a pravidelným přispěvovatelům do Environmentálního fondu UNEP, z něhož se financuje činnost jednotlivých programů UNEP. Také jsme ratifikovali a plníme všechny nové mezinárodní environmentální smlouvy sjednané pod patronátem UNEP, jako jsou např. Rotterdamská úmluva o postupu předchozího souhlasu v mezinárodním obchodu s některými nebezpečnými chemickými látkami a přípravky na ochranu rostlin, Stockholmská úmluva o perzistentních organických polutantech (POP's) nebo Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti. V mezinárodním hodnocení na WSSD se naše republika dostala na druhé místě ve světě v plnění mezinárodních environmentálních smluv, zaměřených na ochranu životního prostředí a řešení globálních ekologických problémů.

To má na druhou stranu pozitivní odraz i v pomoci ze strany UNEP a Globálního fondu životního prostředí (GEF) České republice v takových oblastech, jako jsou např. biologická rozmanitost, čistší produkce či podpora nevládních ekologických organizací.

ČR rovněž poskytuje environmentální pomoc dalším státům světa, především zemím východní a jihovýchodní Evropy, Afriky, Latinské Ameriky a Asie (projekty čistší produkce, bezfreonových technologií, ekologické zemědělství, boj proti desertifikaci, environmentální řízení podniků apod.).

V blízké budoucnosti bude potřebné ještě více zohlednit cíle NEPAD a rozvojovou pomoc České republiky směrovat ve větším objemu a systematičtěji do zemí především subsaharské Afriky. Pozitivním v tomto směru je, že ve srovnání s rokem 2002 se zvyšuje objem celkové české rozvojové pomoci o 100 % na celých 400 mil. Kč a je tak vytvořen prostor pro projekty v zemích afrického kontinentu.

Vedoucí delegace ČR ministr životního prostředí Libor Ambrozek vystoupil na ministerských konzultacích k tématům „Plnění výsledků Světového summitu o udržitelném rozvoji – Nové partnerství pro africký rozvoj“, „Plnění výsledků Světového summitu o udržitelném rozvoji Programem OSN pro životní prostředí na regionální úrovni“, „Chudoba a životní prostředí“, „Stav životního prostředí – živé přírodní zdroje jako základ pro likvidaci chudoby“ a „Podpora udržitelných vzorců výroby a spotřeby“.

Ministr také jednal o environmentální spolupráci i s individuálními zeměmi, včetně Keňské republiky, například v oblasti ochrany přírody. V této souvislosti se též setkal s představiteli správ zdejších národních parků.

Další informace:
Oficiální stránky zasedání UNEP – http://www.unep.org/GoverningBodies/GC22
Oficiální stránky UNEP – http://www.unep.org
Kampaň lidské podpory Humanistického hnutí – http://www.humanisti.cz/klp

JUDr. Jiří Hlaváček,
ředitel odboru strategií MŽP

Vláda schválila dva materiály MŽP o vodách

Nařízení vlády o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech (dále jen Nařízení o odpadních vodách), které předložil na jednání ministr Libor Ambrozek, vláda přijala dne 29. ledna 2003.

Ministři také schválili společný materiál MŽP a MZe s názvem **Nařízení vlády o stanovení povrchových vod vhodných pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů** (dále jen Nařízení o povrchových vodách pro reprodukci živočichů). Oba tyto materiály představují další část prováděcích předpisů k zákonu č. 254/2001 Sb., o vodách.

Nařízení o odpadních vodách nahrazuje dosavadní předpis č. 82/1999 Sb., který byl postupovým krokem k přibližování právním předpisům ES. Nově schválené nařízení vlády je již předpisem plně slučitelným s příslušnými evropskými předpisy. Oproti předchozímu nařízení z roku 1999 se zvyšuje počet sledovaných emisních i imisních parametrů (zejména u nebezpečných a zvlášť nebezpečných látek), zvyšuje se četnost sledování jakosti vod a upravují se některé limity vypouštěných látek. Zásadní změnou je zavedení tzv. **kombinovaného přístupu** při stanovování emisních limitů v povolení k vypuštění, kdy vodoprávní úřad stanoví cílové emisní limity s tím, že zároveň musí být dodrženy i cílové emisní a imisní standardy, ke kterým se dosud pouze přihlíželo. Ovšem s ohledem na náročnost aplikace nového přístupu je zde stanoveno **náběhové období do 1. ledna 2008.** Protože se tyto požadavky dotýkají průmyslové i komunální sféry, předpokládáme nutnou spoluúčast evropských strukturálních a kohezních fondů, Státního fondu životního prostředí i úvěrování z Evropské investiční banky.

Nařízení o povrchových vodách pro reprodukci živočichů transponuje směrnici ES o kvalitě sladkých vod vyžadujících ochranu nebo zlepšení za účelem podpory života ryb. Vymezuje se v něm zhruba 25 tisíc km povrchových vod, které se dělí na úseky vod kaprovitých a vod lososovitých. Kromě toho nařízení stanoví fyzikální a chemické ukazatele a jejich hodnoty pro zjišťování a hodnocení jakosti těchto vod. Musí se proto vytvořit zhruba dalších 80 měrných profilů pozorovacích sítí ČHMÚ.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Setkání ministrů životního prostředí kandidátských zemí s komisařkou Wallströmovou a komisařem Verheugenem

Dne 21. ledna 2003 se ministr životního prostředí Libor Ambrozek v Bruselu zúčastnil devátého a zároveň posledního neformálního setkání ministrů životního prostředí budoucích nových členských zemí EU a kandidátských zemí na vstup do EU s komisařkou EU pro životní prostředí, jadernou bezpečnost a civilní ochranu Margot Wallströmovou.

Předmětem jednání ministrů životního prostředí, jehož se zúčastnil i **komisař pro rozšíření Günter Verheugen** a zástupkyně předsednické země – **ministryně životního prostředí Řecka Vasso Papandreou,** byla následující témata: implementace (přebírání) environmentálních předpisů ES: výzva pro kandidátské země na vstup do EU, financování implementace předpisů ES: přechod od využívání předvstupního fondu ISPA na využívání Kohezního a Strukturálních fondů EU, Natura 2000: stav přípravy sítě Natura 2000 a její finanční zajištění.

Jak komisařka Wallströmová, tak i komisař Verheugen ve svých úvodních projevech ocenili odpovědný přístup všech zemí k aproximačnímu procesu v oblasti životního prostředí. Oba také zdůraznili, že přijetím nových zemí do EU rozhodně nehrozí snižování standardů ochrany životního prostředí v Evropě. Podle názoru komisařky Wallströmové je znalost environmentální legislativy Evropských společenství (ES) v budoucích členských státech EU na velmi vysoké úrovni. Je ovšem zapotřebí udržet dosavadní přístup k přijímání legislativy ES stejně jako výši investic do ochrany životního prostředí v rozmezí 2 – 3 % HDP a je stále nutné důsledně plnit závazky z vyjednávání ČR s EU.

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek informoval o letošním navýšení finančních prostředků resortu životního prostředí o jednu třetinu ve srovnání s předchozím rokem a také o tom, že krajské a místní úřady byly personálně posíleny. Vyjádřil přesvědčení, že tyto kroky přispějí k účinnějšímu provádění a prosazování environmentálního acquis v ČR. Ministr Ambrozek rovněž informoval o přijetí aktualizované verze Implementačního plánu pro oblast Životní prostředí vládou počátkem roku 2003, o přípravě institucionálního zabezpečení problematiky udržitelného rozvoje v souvislosti s implementací závěrů Světového summitu o udržitelném rozvoji a finalizaci národního plánu nakládání s odpady.

Na závěr svého vystoupení ministr Ambrozek ocenil pomoc Evropské unie při plnění závazků vyplývajících z členství v EU, a to jak finanční, tak metodickou (twinningové projekty).

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Vědecká rada MŽP pro vědu a výzkum bude poradním orgánem ministra

Ve čtvrtek 23. ledna se poprvé sešla nově zvolená Vědecká rada MŽP pro vědu a výzkum. Vědecká rada vznikla jako poradní orgán ministra v otázkách koordinace činnosti a řízení institucí odborné a informační základny životního prostředí v oblasti vědy a výzkumu. Má také za úkol posuzovat návrhy programů výzkumu a vývoje, zpracovávat program restrukturalizace institucí odborné základny resortu, vydávat stanoviska a doporučující způsoby řešení specifických otázek životního prostředí v ČR včetně stanovisek k dokumentům strategického charakteru, jako jsou státní politiky jednotlivých sektorů, strategie udržitelného rozvoje a další dokumenty obdobného charakteru.

Vědecká rada má 18 členů, kteří patří k vedoucím vědeckým autoritám v oboru ochrany životního prostředí. Do funkce předsedy byl navržen profesor RNDr. Ing. Michal Marek, DrSc. – ředitel Ústavu ekologie krajiny Akademie věd ČR, jako místopředseda pak prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc. – ředitel Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy.

Ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek řekl ve svém úvodním slově: *„Jsem přesvědčen, že nově zvolená Vědecká rada se stane vysoce výkonným orgánem při prosazování a formulování environmentální politiky s cílem jejího úspěšného začlenění do struktur Evropské unie.“*

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Ministra Ambrozka zajímají důvody omezení slovenské železniční dopravy

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek se koncem ledna obrátil dopisem na svého slovenského resortního kolegu László Miklóse se žádostí o poskytnutí podrobnějších informací o důvodech, proč slovenská vláda souhlasila s plánem Železniční společnosti, a.s., na významnou redukci osobní vlakové dopravy na Slovensku.

„Považuji železniční dopravu za perspektivní způsob dopravy, kterému by měla být v zájmu udržitelného rozvoje středoevropského regionu dána jasná a zřetelná podpora. A to zvlášť v době, kdy obě naše republiky přistoupily na přelomu léta a podzimu 2002 v jihoafrickém Johannesburgu k dokumentům, které přijal Světový summit o udržitelném rozvoji,“ napsal mj. Libor Ambrozek ministru Miklósovi.

Ministr Ambrozek projevil také obavu, aby se některá plánovaná omezení nedotkla negativně občanů České republiky. To se týká zejména spojů na tratích v blízkosti česko-slovenských hranic a některých mezinárodních rychlíků, konkrétně jde o trať 125 Púchov – Horní Lideč, trať 114 Kúty – Skalica na Slovensku, trať 116 Trnava – Kúty a trať 127 Žilina – Čadca a o mezinárodní rychlíky č. 424/425 „Laborec“, č. 440/441 „Vsacan“.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Pozvánka

Ve dnech 9. – 11. 4. 2003 se v Kongresovém centru Aldis v Hradci Králové uskuteční

II. ročník výstavy OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE 2003,

kterou bude stejně jako loni doprovázet
konference Ministerstva životního prostředí České republiky na téma

OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE V OBCÍCH 2003.

Tato konference se bude konat pod osobní záštitou ministra životního prostředí ČR a je určena, stejně jako výstava, především starostům obcí a odborné veřejnosti.

Výstava OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE 2003 doprovází již IX. ročník mezinárodní odborné výstavy elektroenergetiky, techniky a technologií pro dálkové zásobování teplem a chladem – TEPLÁRENSKÉ DNY 2003.
Součástí výstav je i řada odborných konferencí s mezinárodní účastí, které pořádají Teplárenské sdružení České republiky, Cech topenářů a instalatérů České republiky, společnost Ekonox s.r.o. a Ministerstvo životního prostředí České republiky.
Další informace získáte na adrese: Ing. Jana Navrátilová, Parexpo s.r.o., tel. 466 415 831, e-mail: navratilova@parexpo.cz, www.parexpo.cz

Vrcholná jednání o ochraně ozonové vrstvy

Poslední listopadový týden 2002 se uskutečnily v Římě Šestá konference smluvních stran Vídeňské úmluvy o ochraně ozonové vrstvy a Čtrnácté zasedání smluvních stran Montrealského protokolu o látkách, které porušují ozonovou vrstvu. Konference smluvních stran Vídeňské úmluvy se konají jednou za tři roky a jsou spojovány se zasedáními Montrealského protokolu, která se konají každý rok.

Průběh jednání

Zasedání se zúčastnily delegace smluvních stran, představitelé mezinárodních organizací včetně nevládních a hospodářských sdružení. Jednání na vysoké úrovni zahájili prezidenti předchozí Páté konference smluvních stran Vídeňské úmluvy a Třináctého zasedání smluvních stran Montrealského protokolu, S. Kakakhel, náměstek výkonného ředitele Programu OSN pro životní prostředí (UNEP), a A. Matteoli, ministr životního prostředí Itálie. Byl zdůrazněn velmi úspěšný, efektivní postup při plnění cílů Vídeňské úmluvy a Montrealského protokolu, politický význam spolupráce rozvinutých a rozvojových zemí a fungující model potřebné finanční podpory poskytované rozvinutými zeměmi projektům pomáhajícím plnit smluvní závazky v zemích rozvojových.

V úvodní části hlavního zasedání byly zvoleny nejvyšší orgány Vídeňské úmluvy a Montrealského protokolu – byra v souladu s principem rotací zástupců regionálních skupin. Prezidentem Šesté konference smluvních stran Vídeňské úmluvy byl zvolen představitel USA P. Horwitz, prvním viceprezidentem vedoucí delegace České republiky J. Hlaváček, nominovaný východoevropskou regionální skupinou OSN (v rámci Vídeňské úmluvy a Montrealského protokolu nyní sdružující 27 zemí). Zvolení vedoucího delegace České republiky prvním viceprezidentem je oceněním dosavadních aktivit a dobré pozice ČR v rámci této úmluvy a jejího prováděcího Montrealského protokolu.

Prezidentem Čtrnáctého zasedání smluvních stran Montrealského protokolu se stal představitel Srí Lanky S. Senanayake a prvním viceprezidentem kandidát východoevropské regionální skupiny představitel Gruzie M. Tushishvili. ČR zastávala funkci viceprezidenta Dvanáctého a Třináctého zasedání smluvních stran Montrealského protokolu v letech 2000 – 2002. Za východoevropskou regionální skupinu byly do dalších důležitých orgánů Montrealského protokolu, tj. do Implementačního výboru, jehož úkolem je vyhodnocovat plnění smluvních závazků jednotlivými zeměmi, zvoleny Bulharsko a Litva, a do finančního nástroje, Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu, pak Maďarsko. Česká republika byla členem Implementačního výboru již v letech 1999 – 2001.

Během pracovních a hlavních zasedání byla přednesena stanoviska smluvních stran k probíhajícím a navrhovaným aktivitám obou těchto environmentálních smluv. Byla vedena intenzivní jednání o dosažení konsensu při přijímání závěrečných rozhodnutí. Hlavní negociační úlohu hrály tradičně Evropská unie (EU), podporovaná většinou kandidátských zemí, Švýcarskem a Norskem, dále USA, spolupracující s Austrálií, Kanadou a Japonskem, a rozvojové země (Skupina 77 a Čína).

Vídeňská úmluva a Montrealský protokol jsou jedněmi z mála mezinárodních environmentálních smluv, jejímiž smluvními stranami jsou téměř všechny státy světa (185, resp. 184 států). V nadcházejícím období je třeba dosáhnout, aby ke zpřísňujícím dodatkům Montrealského protokolu přistoupily ve větší míře státy, klasifikované pro potřeby Montrealského protokolu jako rozvojové (tj. podle výroby a spotřeby látek porušujících ozonovou vrstvu na 1 obyvatele v r. 1986). Ve východoevropské regionální skupině je tak klasifikováno 10 z 27 států – Albánie, Arménie, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Chorvatsko, Jugoslávie, Kyrgyzstán, Makedonie, Moldavsko, Rumunsko. Pro to je nutné vytvořit nezbytné institucionální a ekonomické předpoklady, k čemuž může přispět pomoc ze strany finančního nástroje – **Multilaterálního fondu** pro plnění Montrealského protokolu, vytvořeného v r. 1991.

Zdravotnické přípravky s CFC a nové technologie zneškodňování

Římská zasedání věnovala značnou pozornost omezení spotřeby zdravotnických přípravků pro léčbu astmatu a závažných chronických plicních onemocnění (MDI a PDI) s obsahem látek CFC (chlorfluoruhlovodíky) a zavedení náhradních přípravků bez jejich obsahu. Bylo odsouhlaseno založení globální informační databáze, obsahující přehled náhradních zdravotnických přípravků neobsahujících látky CFC a hodnocení vhodných opatření pro dokončení transformace spotřeby. Smluvní strany předloží příslušné informace o výrobě, dovozu a vývozu přípravků s obsahem regulovaných látek CFC a přípravků bez jejich obsahu Ozonovému sekretariátu Vídeňské úmluvy a Montrealskému protokolu se sídlem v Nairobi do konce února 2003 a dále pak budou každoročně doplňovat tyto informace. Databáze bude umístěna na internetu. EU, podpořená kandidátskými státy, potvrdila, že cílem musí být zajištění úplného a rychlého vyloučení emisí regulovaných látek, porušujících ozonovou vrstvu. Nařízení ES č. 2037/2000 zakazuje distribuci a používání regulovaných látek CFC s dočasným povolením jejich použití v mimořádných případech pro zajištění základních potřeb. EU přijala programy na rychlou minimalizaci těchto výjimek. Jedním z případů je potřeba rychlého vyloučení výjimečného používání látek CFC ve zdravotnictví pro léčení závažných plicních onemocnění a zavedení vhodných náhrad. EU podporuje mezinárodní spolupráci při zavádění a vývoji vhodných technologií pro znovuzískávání, regeneraci a destrukci regulovaných látek v zájmu zamezení emisí regulovaných látek do ovzduší.

V ČR se regulované látky CFC a zdravotnické přípravky s jejich obsahem nevyrábějí. Potřeba přípravků je kryta dovozem ze států EU, jenž je pro roky 2003 – 2004 limitován vyhláškou Ministerstva životního pro-

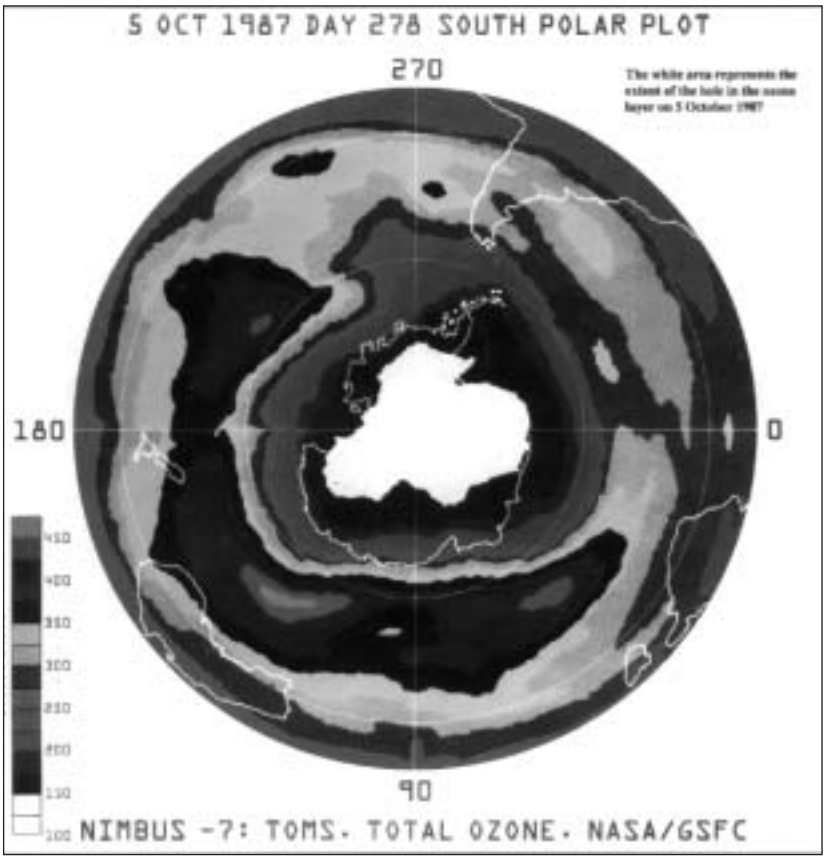

střední č. 358/2002 Sb., kterou se stanoví podmínky ochrany ozonové vrstvy Země. Při zajišťování omezování spotřeby zdravotnických přípravků s obsahem regulovaných látek CFC a zavádění ekologicky vhodnějších náhrad spolupracuje Ministerstvo životního prostředí s Ministerstvem zdravotnictví v souladu s ***„Postupem České republiky při omezování a zastavení spotřeby léčivých přípravků s obsahem chlorfluoruhlovodíků (CFC)“*** z května 2001.

Na zasedání protokolu byly odsouhlaseny nové destrukční plazmové a reaktorové technologie pro zneškodňování nepotřebných použitých regulovaných látek – CFC, HCFC a halonů. Pro pěnové materiály, kontaminované látkami CFC, bylo doporučeno zneškodnění v rotačních spalovacích pecích. Nově schválené technologie rozšiřují skupinu technologií odsouhlasených v minulých letech. Panel technického a ekonomického hodnocení (TEAP) stanoví do r. 2004 podrobné technologické podmínky. Na pracovním zasedání smluvních stran v r. 2005 bude zhodnocen stav provozovaných destrukčních technologií. TEAP do r. 2005 vyhodnotí situaci v chladírenském sektoru a možnosti urychlit přechod k zařízením nepoužívajícím CFC za podpory ekonomických nástrojů. Chladírenský sektor patří k jedněm z největších ve světě, např. jen v ČR v něm působí přes 800 podniků s obratem více než 15 mld Kč ročně. V ČR je třeba zajistit možnost zneškodňování regulovaných látek technologiemi, které budou v souladu s požadavky Montrealského protokolu.

Prevence nelegálního obchodu

Jednou z hlavních otázek zasedání bylo zefektivnění prevence nelegálního obchodu s regulovanými látkami, posílení kontroly mezinárodního obchodu především cestou užší spolupráce jak národních institucí, tak i mezinárodních organizací. ČR předsedala v červenci 2002 kontaktní skupině k této problematice během zasedání Pracovní skupiny Montrealského protokolu, na zasedání smluvních stran kontaktní skupině předsedalo Polsko. Bylo dohodnuto, že smluvní strany zvýší úsilí zaměřené na monitorování mezinárodního obchodu s regulovanými látkami a na posílení preventivních opatření k omezení nelegálního obchodu s regulovanými látkami, které jsou v souladu s mezinárodními obchodními smlouvami. Smluvní strany by měly podporovat všechny formy nahrazování regulovaných látek a výrobků, které je využívají, včetně technologií. Státy, které dosud nezavedly systémy licencování dovozu a vývozu regulovaných látek a výrobků, tak mají učinit co nejdříve. Státy mají zavést celní kódy doporučené Světovou celní organizací (WCO) a brát v úvahu její další doporučení. Pozornost je třeba věnovat také směsím, které regulované látky obsahují. Státy jsou vyzývány k výměně informací a ke zlepšení identifikace regulovaných látek. Státy mají poskytovat informace o přijímaných opatřeních v oblasti prevence nelegálního obchodu Ozonovému sekretariátu. Zřizování licenčních systémů v rozvojových státech bude finančně podpořeno Multilaterálním fondem pro implementaci Montrealského protokolu.

V ČR byl zaveden licenční systém pro dovoz a vývoz regulovaných látek a výrobků již zákonem č. 86/1995 Sb., o ochraně ozonové vrstvy Země, s účinností od 1. ledna 1996. Od 1. června 2002 byla účinnost tohoto systému zvýšena zákonem č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, který zavádí celní kódy regulovaných látek a skupin výrobků a posiluje úlohu celních orgánů. Přijatá opatření jsou v souladu s postupem EU. ČR může podle svých možností přijmout další opatření ke zlepšení identifikace regulovaných látek a prevenci nelegálního obchodu. ČR s ohledem na dlouholeté zkušenosti v této oblasti je může v budoucnu transferovat i do dalších zemí východoevropského regionu či do rozvojových zemí.

Regulované látky nejsou zařazeny do Globálního harmonizovaného systému klasifikace a značení chemických látek (GHS). Proto bylo uloženo Ozonovému sekretariátu zajistit projednání možnosti zařazení regulovaných látek do tohoto systému s expertním podvýborem Hospodářské a sociální rady OSN.

Dosavadní výsledky

Vrcholná jednání posoudila zprávu Vědeckého hodnotícího panelu (SAP) o stavu ozonové vrstvy Země. Doposud se podařilo snížit výrobu a spotřebu látek, porušujících ozonovou vrstvu, o 87 % ve srovnání s r. 1986 (především v hospodářsky vyspělých zemích) a k 100% vyřazení (především v rozvojových

zemích) dojde v r. 2040. Podle společného výzkumu, prováděného Světovou meteorologickou organizací (SMO) ve spolupráci s Vídeňskou úmluvou, dosáhla ozonová díra nad Antarktidou největšího rozsahu v r. 2001. Množství chloru, vyskytujícího se v atmosféře v důsledku úniku vysoce stabilních regulovaných látek v minulých letech, prochází nyní maximem. V r. 2002 se však překvapivě ozonová díra rozdělila do dvou, jejichž celková plocha se zmenšila o polovinu. V polovině 21. století je možné očekávat v závislosti na plnění závazků Montrealského protokolu radikální pokles výskytu látek porušujících ozonovou vrstvu a obnovení ozonové vrstvy. Proto je nutné posílit zkoumání dopadů výskytu méně stabilních regulovaných látek v atmosféře. Při výzkumu vlivu emisí regulovaných látek porušujících ozonovou vrstvu byly potvrzeny souvislosti s klimatickými změnami a potřeba efektivní spolupráce příslušných mezinárodních environmentálních smluv. Počátkem r. 2003 bude uveřejněna společná nová zpráva Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) a Montrealského protokolu ***„Environmentální dopady porušení ozonové vrstvy a vliv na změnu klimatu: Hodnocení 2002“.***

Zasedání smluvních stran Montrealského protokolu podpořilo posílení spolupráce při zajišťování ochrany stratosférické ozonové vrstvy a globálního klimatického systému ve vztahu k používání látek HFC a PFC. TEAP a Mezivládní panel o klimatických změnách UNFCCC (IPCC) připraví zprávu o používání látek HFC a PFC jako náhrad regulovaných látek CFC a HCFC. Ta bude v r. 2005 předložena smluvním stranám Montrealského protokolu, a proto bude třeba připravovat roční zprávy o používání a spotřebě látek HFC a PFC v ČR a poskytnout je TEAP a IPCC.

Doporučení pro budoucnost

Konference smluvních stran Vídeňské úmluvy v této souvislosti přijala rozhodnutí, vyzývající smluvní strany více finančně, materiálně a odborně podporovat monitorovací a výzkumné aktivity ve vztahu k ozonu v součinnosti se SMO a UNFCCC na léta 2003 – 2007 (požadavky zhruba 5 mil. USD). Finanční nároky na zajištění těchto úkolů přesahují možnosti mezinárodních organizací, které jsou stále závislé na dobrovolných příspěvcích smluvních stran, aby mohly financovat potřeby rozvojových zemí a některých zemí s transformující se ekonomikou. EU podpořila vědecký výzkum ozonové vrstvy s tím, že bude důležitou součástí Evropského výzkumného programu. Výzkum pomáhá stanovovat a usměrňovat požadavky Montrealského protokolu a přijímat strategické postupy, dolaďovat národní politiky ochrany ozonové vrstvy.

ČR má bohaté zkušenosti se zapojením do mezinárodního výzkumu ozonové vrstvy. V letech 1997 – 2001 v rámci programu zahraniční rozvojové pomoci ČR realizovala v Solární a ozonové laboratoři Českého hydrometeorologického ústavu v Hradci Králové (ČHMÚ) projekt ***„Technická pomoc v oblasti meteorologie, hydrologie a ochrany ovzduší“,*** který poskytl pomoc při přípravě operátorů Dobsonových přístrojů pro účastníky z více než 20 zemí. Tento projekt si získal v rámci Vídeňské úmluvy, Montrealského protokolu, UNFCCC a SMO vysokou prestiž. Proto by bylo vhodné, aby ČR v této formě pomoci mezinárodnímu společenství pokračovala v letech 2004 – 2007 a přispěla tak k využití expertů a technologií ČR.

Zasedání smluvních stran Montrealského protokolu se soustředilo i na vyhodnocování plnění závazků smluvními stranami, kdy především rozvojové země a některé země východoevropské regionální skupiny (např. Albánie, Bělorusko, Arménie) se stále potýkají nejen s problémy dodržování harmonogramů snižování, resp. zastavení výroby a spotřeby, ale i s otázkami institucionálního zabezpečení problematiky ochrany ozonové vrstvy (např. přijetí příslušné legislativy, zajištění licenčního systému, spolupráce útvarů ochrany ozonové vrstvy s inspekcí, celními orgány, výrobním sektorem). Zde existuje prostor pro uplatnění systému rozvojové pomoci ČR s cílem vývozu českých expertů a moderních bezfreonových technologií a navázání na zkušenosti z obdobných projektů v Litvě, v Bělorusku, v Chorvatsku a na Ukrajině. Subjekty ČR se mohou účastnit v rámci mezinárodních výběrových řízení na realizaci projektů předkládaných a financovaných prostřednictvím Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu v letech 2003 – 2005, kam významnou měrou přispívá i ČR.

Přední místo zaujímala otázka doplnění finančních prostředků Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu na léta 2003 – 2005, který poskytuje pomoc zemím, klasifikovaným v rámci této smlouvy jako rozvojové země. Díky pomoci z Multilaterálního fondu, který byl vytvořen v r. 1991, bylo financováno vyřazení téměř 160 000 tun látek porušujících ozonovou vrstvu. Nyní je implementováno nebo rozpracováno velké množství projektů, které by vyřadily v nadcházejícím tříletém období dalších 176 000 tun. Rozvojové země usilovaly o maximální výši nových prostředků s ohledem na závazky, které musí plnit při snižování výroby a spotřeby regulovaných látek a při zavádění nových bezfreonových technologií v nadcházejících letech (např. snížení spotřeby CFC do r. 2007 o 50 %, methylbromidu o 20 % do r. 2005, CTC o 85 % do r. 2005 apod.). Hospodářsky vyspělé státy, hlavní přispěvovatelé do fondu, vycházely z doporučení odborného Panelu technického a ekonomického hodnocení (TEAP), aby se výše fondu pohybovala v rozmezí 530,5 mil. – 568,7 mil. USD. Bylo přijato rozhodnutí o doplnění Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu pro roky 2003 – 2005 o 573 mil. USD. Příspěvek ČR do Multilaterálního fondu tak činí pro období 2003 – 2005 ročně 330 450,34 USD nebo 11 092 656 Kč. ČR může využít část příspěvku (až 20 %) pro přímou podporu jí navržených projektů ochrany ozonové vrstvy ve státech, klasifikovaných pro účely Montrealského protokolu jako rozvojové, za podmínky schválení projektu výkonným výborem Multilaterálního fondu. Pro léta 2003 – 2004 zastupuje ve výkonném výboru východoevropské hospodářsky vyspělé země Maďarsko. Subjekty ČR se mohou v rámci mezinárodního výběrového řízení podílet na realizaci projektů.

Vedoucí delegace České republiky předsedal rozpočtovému výboru pro zpracování návrhu rozpočtů Vídeňské úmluvy na léta 2003 – 2005 a Montrealského protokolu na rok 2003. Jednání rozpočtového výboru směřovala k minimálnímu nominálnímu růstu rozpočtu ve srovnání s předchozími roky, k minimali-

zování příspěvkové zátěže pro smluvní strany maximálním využitím úspor z předchozích let a příjmů z úroků a k přijetí nové příspěvkové škály v souladu s rozhodnutím VS OSN z prosince 2000.

Úmluvy a ČR

Příspěvky ČR do Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu, do rozpočtu Vídeňské úmluvy a do rozpočtu Montrealského protokolu odrážejí současné postavení České republiky jako aktivního účastníka mezinárodních environmentálních vztahů vzhledem ke svému členství v OSN a v jejích organizacích, programech a v mezinárodních smlouvách sjednaných v rámci OSN, k členství v Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) a k předpokládanému členství v EU, kdy ČR přejímá část spoluzodpovědnosti za stav globálního a regionálního životního prostředí.

V letech 1991 – 2002 celkově přispěly Československo a Česká republika do Multilaterálního fondu 4,79 mil. USD. Jako země s transformující se ekonomikou čerpala ČR již v r. 1994 prostředky z fondu ve výši 2,3 mil. USD prostřednictvím implementační agentury Globálního fondu životního prostředí (GEF) na ochranu ozonové vrstvy v ČR, což jí umožnilo přijmout Londýnský a Kodaňský dodatek k Montrealskému protokolu.

Ministerstvo životního prostředí, jako garant plnění Vídeňské úmluvy a Montrealského protokolu v ČR, připravilo a bude zajišťovat harmonogram plnění rozhodnutí Šesté konference Vídeňské úmluvy a Čtrnáctého zasedání Montrealského protokolu. Rozhodnutí budou plněna v souladu s postupem členských států EU. Zvláštní pozornost bude zaměřena na snížení emisí použitých regulovaných látek do ovzduší (zajištění možnosti a potřebné kapacity pro znovuzískávání regulovaných látek při recyklaci vyřazených výrobků domácího chlazení za použití technicky vyspělých technologií a zajištění destrukčních technologií nepotřebných regulovaných látek), zlepšování licenčního systému pro sledování a regulaci dovozu a vývozu regulovaných látek a výrobků a jeho kontroly (důsledné uplatňování zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, ve spolupráci celních orgánů, České inspekce životního prostředí, České obchodní inspekce, licenčního útvaru Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva životního prostředí).

JUDr. Jiří Hlaváček,
viceprezident 6. konference smluvních stran
Vídeňské úmluvy o ochraně ozonové vrstvy

Evropská unie je šancí pro ekologické podnikání

S ohledem na stav životního prostředí ve světě i u nás zavádějí producenti nové výrobní postupy, které zohledňují dopady výroby i každého výrobku na jednotlivé složky životního prostředí, ale současně prospívají i ekonomice podniku.

Ekologicky přijatelné technologie jsou mimořádnou příležitostí pro český průmysl v rámci společného evropského trhu. Mezi perspektivní odvětví patří zejména **recyklace odpadů, čisté technologie a prevence znečištění, energetická efektivnost či obnovitelné zdroje energie.** Odhady evropských odborových organizací hovoří o tom, že tato odvětví v rámci EU porostou každý rok o 8 % přinejmenším ve výhledu do roku 2010. Údaje, zveřejněné Evropskou komisí, hovoří o tom, že by podnikání v těchto oborech mohlo přinášet roční obrat až 4 miliardy euro a zaměstnávat až 25 000 lidí [1].

Ekologicky příznivé podnikání v Evropské unii znamená mj. preferenci tzv. **„nejlepších dostupných technik“** *(BAT – Best Available Techniques).* Povinné zavádění BAT vyžaduje i u nás nový zákon IPPC (o integrované prevenci znečištění). Zavádění BAT se přitom netýká jenom průmyslu, ale také například zemědělství.

V celé Evropě razantně stoupá poptávka po čistých a bezpečných potravinách z ekologického zemědělství a po turistice mimo frekventovaná turistická centra. Vstup do Evropské unie je tedy velkou šancí i pro české **ekologické farmáře,** kteří tak získají přímý vstup na evropské trhy a možnost čerpání prostředků z evropského rozpočtu na údržbu krajiny. Výhody vstupu pro naše ekologické farmáře se velmi pravděpodobně ještě zvýší po chystané reformě Společné zemědělské politiky EU. Ta totiž počítá s přesunutím části produkčních dotací právě na podporu kvality a šetrného obhospodařování krajiny. S tím úzce souvisí další perspektivní podnikatelské odvětví. A tím je bezesporu **šetrná turistika a agroturistika.**

Za zmínku stojí také rostoucí náročnost spotřebitelů v členských státech EU, která se projevuje mj. nárůstem poptávky **po ekologicky certifikovaných výrobcích.** Ať už jde o značky garantované státem (Ekologicky šetrný výrobek, BIO – Produkt ekologického zemědělství, či evropská „Kytička“) anebo o značky, za nimiž stojí důvěryhodná nevládní organizace (dobrým příkladem je certifikace ekologického lesnictví, kterou zaštiťuje asociace Forest Stewardship Council – FSC).

Od 80. let jsou ve vyspělých zemích Evropy používány také tzv. **dobrovolné preventivní nástroje,** kterými chtějí výrobci přispět ke zlepšení kvality životního prostředí.Tyto postupy se dnes stávají jedním z důležitých předpokladů konkurenceschopnosti podniků na významných evropských i světových trzích.

V ČR jsou v současnosti zavedeny do praxe následující preventivní dobrovolné nástroje:

- ❑ Označování ekologicky šetrných výrobků
- ❑ Environmentální systémy řízení
- ❑ Čistší produkce
- ❑ Dobrovolné dohody

Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí

Označování ekologicky šetrných výrobků

V roce 1993 byl usnesením vlády vyhlášen Národní program označování výrobků ochrannou známkou „Ekologicky šetrný výrobek“, který je kompatibilní se zahraničními programy zemí OECD i s programem Evropské unie. Program funguje na bázi dobrovolnosti a jeho základním požadavkem je, aby daný výrobek byl ohleduplný k životnímu prostředí během svého vzniku, po celou dobu své životnosti a také po jejím ukončení.

K dnešnímu dni existuje v ČR více než 270 výrobků, které jsou nositeli známky EŠV v 31 výrobkových kategoriích. V Programu EŠV je zastoupeno celkem 54 firem, z toho 36 českých a 18 zahraničních.

Ekoznačka EŠV – dává spotřebiteli záruku, že na základě ekologického hodnocení vlastností výrobků jsou u označeného výrobku minimalizovány nepříznivé vlivy na životní prostředí a přírodní zdroje. Měla by zvýšit kredit těchto výrobků a vytvořit poptávku spotřebitele a soutěžení mezi výrobci. Propůjčení ochranné známky neznamená, že daný výrobek je pro životní prostředí naprosto neškodný. Musí však být zárukou, že jednotlivé složky životního prostředí jsou jím negativně ovlivňovány mnohem méně, než jinými výrobky se srovnatelnými užitnými vlastnostmi.

Svoji státem garantovanou značku mají také čeští ekologičtí zemědělci – **„BIO – Produkt ekologického zemědělství“.** Bližší informace o této značce i o podmínkách a kontrole jejího používání je možné nalézt na adrese www.kez.cz.

Evropská unie má také svůj program označování ekologicky šetrných výrobků. Evropskou značkou, obdobnou našemu EŠV, je ekoznačka „kytička“. Podmínky značení touto ekoznačkou EU i seznam certifikovaných výrobců a výrobků jsou k dispozici na adrese:
http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel.

Kontakty:
MŽP, Samostatné oddělení dobrovolných nástrojů,
RNDr. Dagmar Sucharovová,
tel.: 267 122 784, 2385
dagmar_sucharovova@env.cz,

Ing. Immo Bellman, immo_bellman@env.cz;
Český ekologický ústav,
Agentura pro ekologicky šetrné výrobky,
Petr Saifríd, 267 225 269, saifrid@ceu.cz.

Environmentální systémy řízení a jejich zavádění v ČR

Zavedení systému řízení podniků, zohledňujícího dopady na životní prostředí, je novým progresivním přístupem, kterým lze dosáhnout souladu řízení výrobních aktivit s řešením jejich negativních vlivů na životní prostředí. Už dnes se potvrzuje, že zavedení tohoto systému vede k zajištění prosperity podniku, neboť dodržování opatření přispívá k úsporám materiálů a energií, k nižším poplatkům za zatěžování životního prostředí, minimalizaci pokut a zvyšuje kvalitu výroby.

Systémy environmentálního řízení podniků jsou označovány jako **EMS,** což je obecné označení pro jakýkoli systém řízení, zaměřený na ochranu životního prostředí. Pro zavedení systémů environmentálního řízení v současnosti existují dva nejrozšířenější způsoby:

- Dle **norem ISO řady 14000,** kam patří především kmenová norma ČSN EN ISO 14001 Systémy environmentálního managementu – specifikace s návodem pro využití
- Dle **Programu EMAS** („Eco-Management and Audit Scheme“), tj. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES). Program EMAS v ČR byl schválen usnesením vlády č. 466 z 1. 7. 1998 jako „Národní program zavádění systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí – EMAS“.

Uvedené způsoby zavádění EMS dle ISO 14000 nebo Programu EMAS se věcně liší tím, že zatímco některé jeden postup vyžaduje, druhý je pouze doporučuje. V následující tabulce jsou uvedeny nejvýznamnější rozdíly v rozsahu a požadavcích řady norem ISO 14000 (konkrétně ISO 14001) a Nařízení Rady (EHS) č. 1836/93:

Rozsah	ISO 14001	EMAS
Systém řízení	obsažen	obsažen
Platnost pro typy činností	všechny typy	především výrobní činnosti
Zavedení systému	lze i v části podniku	pouze v celém podniku (místě)
Vstupní hodnocení	doporučené	povinné
Registr vlivů	doporučený	požadovaný
Prohlášení o stavu životního prostředí	nepožadované	povinné
Zakončení procesu	certifikace	ověření prohlášení o stavu životního prostředí
Cyklus auditu	nestanoven	nejdéle tříletý

Při zavedení environmentálního systému řízení podle Programu EMAS spočívá rozdíl ve verifikování systému a zejména v povinnosti podniku informovat o svých cílech veřejnost. Je to nový přístup, který legalizuje i náš zákon o svobodném přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí (zákon č. 123/1998 Sb.) v souladu se světovými trendy (řídit a ovlivňovat kvalitu životního prostředí zapojením veřejnosti do rozhodovacího procesu). Vychází se z předpokladu, že dostatečně informovaná a tím i motivovaná veřejnost působí příznivě na zavádění EMAS v podnicích. Z provedené analýzy v podnicích ČR, které mají zaveden systém environmentálního řízení, lze konstatovat, že těžiště opatření se váže zejména na snížení odpadů a na úsporu surovin. Na financování zavedení EMS dle ISO 14000 nebo Programu EMAS v ČR na úrovni státu není právní nárok, avšak stát podporuje zavádění obou systémů z podpůrných programů a z prostředků, zahraničních projektů, např. financovaných EU nebo vyplývajících z dvojstranných dohod s jednotlivými členskými zeměmi EU. **K 15. 1. 2003 bylo v ČR 355 certifikovaných/validovaných podniků dle ISO 14000 nebo EMAS.**

Kontakty:
MŽP, Samostatné oddělení dobrovolných nástrojů,
RNDr. Dagmar Sucharovová, 267 122 784;
Český ekologický ústav, Agentura EMAS,
Ing. Pavel Růžička, 271 742 306,
pavel.ruzicka@ceu.cz.

Čistší produkce

Čistší produkce je preventivní nástroj ochrany životního prostředí, který **posuzuje dopady činnosti člověka na životní prostředí jako celek (integrovaně).** Dává producentům možnost zvolit si způsob, jakým stanovených cílů v ochraně životního prostředí chtějí dosáhnout. Tím, že je zaměřena na prevenci, tedy snížení množství a toxicity odpadů (tuhých, kapalných i plynných) přímo u zdroje jejich vzniku, využívá efektivněji energii, suroviny a materiály, vede k jejich úspoře a je tak ekonomickým přínosem.

Je samozřejmostí, že tato metoda se může používat opakovaně, to vede k neustálému snižování negativních dopadů výroby na životní prostředí, umožňuje snížit kapacitu koncových technologií (čistírny odpadních vod, odlučovače aj. zařízení, která omezují výstup znečištění do životního prostředí) či odstraňuje jejich potřebu vůbec, při zachování minimálních dopadů na životní prostředí.

Pro podporu zavádění čistší produkce jsou vytvářeny metodické a informační materiály, první projekty měly podobu dlouhodobých tréninkových kursů pro české konzultanty, které absolvovalo více než 200 zájemců.

Mezi pilotní projekty v ČR patří tzv. **regionální a komunální projekty čistší produkce.** Výhodou tohoto postupu je vytváření podmínek pro účast malých podniků nebo podniků zaměřených na nevýrobní sféru a služby či podniků zemědělského sektoru. Hlavním garantem či koordinátorem regionálního/komunálního projektu je městský/obecní úřad.

Kontakt:
Centrum čistší produkce, Dittrichova 6, Praha 2,
RNDr. Anna Christianová, CSc., 224 919 148,
224 920 265, org@cpc.cz.

Dobrovolné dohody

Dobrovolné dohody přesahují rámec platné legislativy v životním prostředí, případně nahrazují neexistující právní normy. Využívají se k řešení tradičních i nových problémů životního prostředí a jejich naplnění v praxi vyplývá z Evropské dohody mezi ČR a EU a jejími členskými zeměmi, podmiňující vstup České republiky do EU.

První dobrovolné dohody, uzavřené mezi průmyslem a orgány státní správy, se objevily v zemích OECD v 60. a 70. letech. V ČR v současné době platí následující dobrovolné dohody mezi výrobci a Ministerstvem životního prostředí:

1. Dohoda o postupném snižování dopadu pracích prostředků na životní prostředí podepsaná dne 22. března 1995 mezi MŽP a Českým sdružením výrobců mýdla, čisticích a pracích prostředků

Hlavním přínosem této Dohody pro ochranu životního prostředí a zejména pro ochranu vod je skutečnost, že od roku 2005 bude Sdružení na český trh uvádět pouze bezfosfátové prací prostředky.

Významný je také závazek Sdružení, že bezfosfátové prací prostředky poprvé uváděné na trh budou výrazným způsobem označeny na obalech a že v nabídce pro spotřebitelský trh ČR budou trvale zastoupeny i kompaktní prací prostředky.

Dosavadní výsledky každoročního hodnocení plnění dobrovolné dohody ukazují, že během její platnosti poklesla spotřeba fosfátů v pracích prostředcích z 11 600 t v roce 1994 na 6295 t v roce 1999 (tj. o 45 %) a podíl bezfosfátových pracích prostředků se ve stejném období zvýšil na 36 %.

2. Dohoda Ministerstva životního prostředí se Svazem podnikatelů ve stavebnictví a sdružením Stavíme ekologicky, podepsaná v dubnu 2002, je zaměřená na spolupráci v otázkách prohloubení integrace zásad Státní politiky životního prostředí do oborů stavebnictví se záměrem přispět k transposici a implementaci environmentální legislativy EU v oblasti stavebnictví, postavené zejména na:

- ❑ zlepšení přijaté legislativy, všestranné podpoře všem aktivitám, směřujícím ke změně ekologického chování za využití legislativních, dobrovolných, ekonomických a informačních nástrojů;
- ❑ prosazování environmentálních hledisek i při územním plánování a rozhodování v souladu s platným Stavebním zákonem s cílem racionálního rozvoje investiční výstavby v souladu s postupy v členských zemích EU.

Poznámka:

[1] The EU eco-industry's export potential, Ecotec Research and Consulting – European Commission DG Environment, Birmingham-Brussels 1999

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Komunikační strategie MŽP na rok 2003

MŽP připravilo na rok 2003 Komunikační strategii před vstupem ČR do EU pro oblast životního prostředí v úzké spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí. Hlavní směry Komunikační strategie MZV přitom vycházejí z programu vlády ČR, která označuje za jednu z hlavních priorit dokončení přípravy na vstup do EU.

Intenzivní informační kampaň

V intenzivní komunikační kampani bude MŽP ve spolupráci se svými podřízenými organizacemi a územními odbory informovat občany o výhodách i nevýhodách, které pro ně z našeho vstupu do EU v environmentální oblasti vyplynou.

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek zahájil tuto kampaň 31. ledna tiskovou konferencí, další tiskové konference pak následovaly a i nadále budou následovat ve čtrnáctidenních intervalech až do poloviny června 2003. Jsou vždy zaměřeny na jednu oblast životního prostředí (Ekologické podnikání – Dobrovolné nástroje, Ochrana ovzduší, Ochrana přírody a krajiny, Odpady, Obaly, Environmentální rizika, Ochrana vod, Obnovitelné zdroje energie, Předvstupní fondy). Tato témata bude MŽP aktivně nabízet médiím, vydá také sérii informačních letáků. Doufá, že témata vyvolají veřejnou diskusi, která povede k další informovanosti občanů.

Vedle toho ministr Ambrozek navštíví během následujících měsíců každý region v ČR a zde také bude občany informovat o výhodách a nevýhodách vstupu do EU. Ministrovy výjezdy začaly dne 20. ledna 2003 návštěvou Zlína, pokračovaly 27. ledna 2003 návštěvou Boskovic. O výjezdech jsou pravidelně informována média.

Celou informační kampaň chce MŽP zakončit vydáním jakéhosi „evropského environmentálního desatera“, tedy plakátu se stručným výčtem informací, určeným široké veřejnosti. Také tento materiál vydá ve spolupráci s MZV a bude vystaven především v městské hromadné dopravě větších měst.

Do informační kampaně MŽP se také aktivně zapojí další resortní organizace – Státní fond životního prostředí, Agentura ochrany přírody a krajiny, Správa chráněných krajinných oblastí ČR, správy všech čtyř českých národních parků a další.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Před podpisem Přístupové smlouvy

Kodaňským setkáním předsedů vlád členských i kandidátských zemí Evropské unie byla oficiálně ukončena vstupní jednání o rozšíření EU. Česká republika se tak ocitá na prahu Evropské unie – 13. prosince 2002 dostala zelenou poslední část přípravy na vstup do EU, příprava Smlouvy o přistoupení.

Struktura Přístupové smlouvy

Přístupová smlouva (nebo také Smlouva o přistoupení) je dokument, na jehož základě se Česká republika stane členem EU. Je připravována podle modelu použitého při posledním rozšíření EU o Rakousko, Švédsko a Finsko a měla by mít i stejnou základní strukturu, tj.:

- Závěrečný akt – výčet jednotlivých přijatých smluvních dokumentů: vlastní Smlouvy o přistoupení, Aktu o přistoupení a všech příloh a protokolů.
- vlastní velmi krátkou **Smlouvu o přistoupení** – bude odkazovat na „Akt o podmínkách přistoupení a úprav smluv, na nichž je Unie založena“ (dále jen „Akt o přistoupení“), což je de facto věcný základ celé smlouvy. Akt o přistoupení bude dále odkazovat na přílohy a protokoly.

Akt o přistoupení je rozdělen na pět částí:

1. Základní principy
2. Úprava Smluv (na nichž je EU založena)
3. Trvalá opatření (adaptace aktů přijatých unijními institucemi)
4. Přechodná opatření (vyjednaná přechodná období pro jednotlivé přistupující země)
5. Ustanovení týkající se implementace Aktu o přistoupení.

Právně nezávaznou součástí přístupových dokumentů (přístupové smlouvy v obecném slova smyslu) budou různé deklarace, rezoluce a prohlášení. Mohou se přímo vztahovat k vyjednaným podmínkám členství, jako například česká deklarace o otevření vnitřního německého dopravního trhu českým dopravcům, nebo jiným specifickým otázkám, třeba česko-rakouská deklarace o Temelínu.

V únoru byla smlouva předložena Evropské komisi a byly dopracovány všechny jazykové mutace. Evropský parlament ji projedná v březnu a schválí pravděpodobně 9. dubna 2003. **Závěrečný akt** a **Smlouva o přistoupení** budou podepsány na konferenci nejvyšších představitelů stávajících členských i přistupujících států – **Summitu EU v Athénách 16. dubna 2003.** Předložení ratifikačních listin se předpokládá do 31. prosince 2003.

Při současném rozšíření o deset zemí používá

Evropská unie princip jediné smlouvy pro všechny přistupující státy, to znamená, že smluvní vztah je založen mezi všemi stávajícími a přistupujícími státy navzájem. Tento princip byl zvolen proto, že samostatné smlouvy by nezakládaly vztah mezi nově přistupujícími státy. Zároveň je tak vyloučena možnost odmítnutí vstupu jakékoli kandidátské země ze strany některého členského státu, jelikož ratifikace smlouvy o přistoupení všech nových členů probíhá najednou, *en bloc.*

Pro všech deset kandidátských zemí (Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko) je Přístupová smlouva připravována společně v angličtině; průběžně se připravuje její překlad do všech oficiálních jazyků EU. Část smlouvy týkající se přechodných období, derogací, zvláštních mechanismů apod. je připravována zvlášť pro jednotlivé kandidátské země a je jim zaslána k vyjádření. Návrh ke kapitole Životní prostředí byl již Českou republikou odsouhlasen.

Může být vstup České republiky do EU ještě ohrožen?

Vstup jedné či více kandidátských zemí do EU může teoreticky zablokovat Evropský parlament, který se vyjadřuje ke vstupu jednotlivých zemí. K takovéto variantě by ale nemělo v žádném případě dojít. Mnohem vážnější problém by mohl nastat neratifikací smlouvy v některém ze členských států EU. V tomto případě by bylo zastaveno rozšíření, neboť ratifikace probíhá ke všem přistupujícím zemím společně, *en bloc.* Naopak v případě, že by smlouva nebyla ratifikována některou z přistupujících zemí, zastaví se rozšiřovací proces pouze s ní, neboť smlouva bude obsahovat ustanovení řešící možnost **neratifikace vstupu jednou z přistupujících zemí.** V takovém případě by nenabyla platnosti ta ustanovení smlouvy, která se vztahují k danému státu.

(odbor evropské integrace MŽP)

Přehled dosavadního stavu transpozice evropského práva do české legislativy v oblasti životního prostředí

Nejdůležitější české právní normy, které transponují důležité předpisy ES v oblasti životního prostředí:

- zákon o zavádění biocidních přípravků na trh (zákon o biocidech) (č. 120/2002 Sb.)
- zákon o ovzduší (č. 86/2002 Sb.)
- zákon o IPPC (č. 76/2002 Sb.)
- Nařízení vlády, kterým se stanoví technické požadavky na výrobky z hlediska emisí hluku (č. 9/2002 Sb.)
- zákon o obalech (č. 477/2001 Sb.)
- zákon o vodovodech a kanalizacích (č. 274/2001 Sb.)
- zákon o vodách (č. 254/2001 Sb.)
- zákon o odpadech (č. 185/2001 Sb.)
- zákon o posuzování vlivů na životní prostředí (č. 100/2001 Sb.)
- zákon o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích (č. 56/2001 Sb.)
- zákon o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty (č. 153/2000 Sb.)
- zákon o ochraně veřejného zdraví (č. 258/2000 Sb.)
- zákon o krizovém řízení (č. 240/2000 Sb.)
- zákon č. 306/2000 Sb., který novelizoval zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích

V současné době probíhá proces přijímání ještě následujících předpisů:

Nový návrh zákona o chemických látkách a chemických přípravcích je projednáván Parlamentem. Zákon transponuje legislativu ES přijatou po schválení stávajícího zákona č. 157/1998 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích, a upravuje některé nedostatky, jak vyplynuly z praktické aplikace zákona č. 157/1998 Sb.

Návrh nového zákona o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (zákon o CITES) byl schválen vládou a je projednáván PS PČR.

Také **novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny** byla, podobně jako zákon o CITES, schválena vládou a v současné době ji projednává Poslanecká sněmovna PČR. Oba předpisy vstoupí v účinnost k datu vstupu ČR do EU.

Návrh zákona o zoologických zahradách je projednáván PS PČR.

V prosinci 2002 byl vládě předložen **nový zákon o geneticky modifikovaných organismech,** jehož účinnost se předpokládá v polovině roku 2003. Nový zákon bude transponovat novou evropskou směrnici 2001/18/EC, o záměrném uvolňování do životního prostředí geneticky modifikovaných organismů a o zrušení směrnice Rady 90/220/EEC.

Aktuálně se připravuje **balíček novelizací zákonů** (k zákonu o ovzduší, odpadech, obalech, EIA, SEA, SEVESO), který bude do konce ledna 2003 předložen ke schválení vládě ČR.

Přechodná období

Vyjednávání s EU ke kapitole Životní prostředí bylo ukončeno v listopadu 2002 schválením upravené Společné pozice EU ke směrnici 2001/80/ES o omezení emisí znečišťujících látek do ovzduší z velkých spalovacích zařízení. Celkově EU akceptovala ČR v kapitole životního prostředí **tři žádosti o přechodná období,** a to pro směrnice:

- 91/271/EEC **čištění městských odpadních vod** – do 31. 12. 2010
- 94/62/EC **nakládání s obaly a obalovými odpady** – do 31. 12. 2005
- 2001/80/ES **o omezování znečištění ovzduší některými znečišťujícími látkami z velkých spalovacích zařízení** (dále jen „LCP směrnice“) – do 31. 12. 2007

Podrobněji jsme o nich referovali v minulém čísle Zpravodaje.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Bude ustavena v České republice Rada vlády pro udržitelný rozvoj?

Více než pět let se v České republice vedou s větší či menší intenzitou diskuse o ustavení Rady pro udržitelný rozvoj a vypracování a přijetí celostátního dokumentu Strategie udržitelného rozvoje České republiky, který by v sobě zahrnoval strategické rozvojové cíle tohoto středoevropského státu, příslušejícího k hospodářsky vyspělé části světa. Především v souvislosti s přípravou na Světový summit o udržitelném rozvoji (World Summit on Sustainable Development - WSSD) a poté v logicky navazující etapě rozpracování výsledků WSSD tato diskuse již musí nabýt konkrétní formu. Měla by opustit akademickou dimenzi úvah a měla by se stát východiskem pro další vývoj České republiky ve všech třech pilířích udržitelného rozvoje s jeho nezbytným politickým zastřešením.

Udržitelný rozvoj a Česká republika

V r. 2002 nebylo zatím možno dosáhnout konečného rozhodnutí ve věci udržitelného rozvoje, protože zde chyběl konsensus v institucionálních a formálních otázkách. Vláda České republiky z iniciativy především Ministerstva životního prostředí, podporovaného Ministerstvem zahraničních věcí, jako garanta plnění závazků České republiky vůči mezinárodním organizacím, především Organizaci spojených národů (OSN), Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) a Evropské unii (EU), přijala již v květnu 2002 usnesení k Průběžné zprávě o plnění závazků České republiky vyplývajících z členství v Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) a v prosinci 2002 ke Zprávě o průběhu a výsledcích Světového summitu o udržitelném rozvoji. Tato usnesení uložila ministrovi životního prostředí ve spolupráci s místopředsedou vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje, místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí, ministry práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu, financí a pro místní rozvoj předložit zprávu o stavu řešení problematiky udržitelného rozvoje v České republice (usnesení č. 553 ze dne 29. května 2002, bod III.3) a předložit návrh postupu institucionálního zabezpečení problematiky udržitelného rozvoje na národní úrovni, a to v návaznosti na výše zmíněnou zprávu (usnesení č. 1286 ze dne 16. prosince 2002, bod II).

Přijetí těchto usnesení je výsledkem dlouhodobých složitých diskusí v otázce implementace udržitelného rozvoje, vyvolaných nutností reagovat na řadu závazků, které v tomto směru ČR přijala a musí realizovat v dohledné době.

Udržitelný rozvoj ve světě

K nejdůležitějším z nich náleží závěry Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED, Rio de Janeiro, červen 1992), na níž byl akceptován udržitelný rozvoj jako *„hlavní princip rozvoje lidstva“* a přijat zásadní strategický dokument k jeho praktické implementaci, zaměřené k dosažení dynamické rovnováhy ekonomického, sociálního a environmentálního vývoje na úrovni globální, regionální, národní i místní (Agenda 21). Do roku 1994 měl každý stát provést vyhodnocení svých možností a potřeb, včetně institucionálních, aby mohla být zahájena příprava národních strategií udržitelného rozvoje.

Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN o dalším plnění Agendy 21 a závěrů UNCED (UNGASS – tzv. „Rio + 5“, New York, červen 1997) vyzvalo státy světa ke zvýšení efektivnosti implementace Agendy 21, včetně odpovídajícího programového zabezpečení (vypracování a realizace národních strategií udržitelného rozvoje) a institucionálního zajištění (ustavení národních rad udržitelného rozvoje či jiných významem i působností srovnatelných institucí k prosazování udržitelného rozvoje na národní úrovni). UNGASS očekával, že většina států, především hospodářsky vyspělých, bude schopna programově a institucionálně zabezpečit problematiku udržitelného rozvoje v horizontu pěti let, tj. do r. 2002.

Světový summit OSN o udržitelném rozvoji (WSSD, Johannesburg, srpen – září 2002) a jeho hlavní výstup Implementační plán opětovně vyzvaly státy posílit programové a institucionální rámce pro udržitelný rozvoj. Opakovaně zdůraznily požadavek zajistit dlouhodobou soudržnost ekonomických, sociálních a environmentálních politik, vytvořit a implementovat národní programy prosazující udržitelný rozvoj, tj. národní strategie udržitelného rozvoje, vytvořit či posílit institucionální rámce k prosazování udržitelného rozvoje, tj. rady či obdobné koordinační struktury na národní úrovni, nejpozději do r. 2005.

Zasedání Rady Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) na ministerské úrovni (Paříž, květen 2001), uznalo udržitelný rozvoj jako *„zastřešující cíl vlád členských států OECD i samotné organizace“.* Přijalo další dlouhodobý program OECD v oblasti udržitelného rozvoje (vypracování konsensuálních indikátorů udržitelného rozvoje s výhledem jejich uplatnění v pravidelných ekonomických, sociálních a environmentálních přehledech OECD; identifikovat způsob překonání překážek k reformám politik, jež by podpořily udržitelný rozvoj – zvláště lepším využíváním tržně založených ekonomických nástrojů a redukcí až odstraněním subvencí škodlivých pro životní prostředí; analyzovat sociální aspekty udržitelného rozvoje a jejich interakci s ekonomickou a environmentální dimenzí; poskytnout návod pro zlepšení soudržnosti a integrace ekonomických, sociálních a environmentálních politik).

Strategie udržitelného rozvoje Evropských společenství („A Sustainable Europe for a Better World“, Göteborg, červen 2001) jako zastřešující strategický dokument závazný pro všechny členské státy Evropské unie navazuje na předchozí snahy Evropských společenství o dosažení lepší soudržnosti ekonomických, sociálních a environmentálních politik, jako jsou tzv. cardiffský proces, zahájený v červnu 1998

a zaměřený na integraci environmentálních hledisek do sektorových politik, a tzv. lisabonský proces, zahájený v březnu 2000, jehož cílem je *„vytvoření nejlépe konkurenceschopné a dynamicky se rozvíjející ekonomiky světa, schopné udržitelného ekonomického rozvoje s více pracovními místy a s větší sociální soudržností“.* Amsterodamská smlouva z října 1997, upravující především Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, jasně definuje jako jeden z hlavních cílů *„dosahovat vyvážený a udržitelný rozvoj“* a jako jednu ze zásad *„požadavky ochrany životního prostředí musí být zapracovány do stanovení a provádění politik Společenství.. zejména s ohledem na podporu udržitelného rozvoje“.*

Udržitelný rozvoj – záležitost životního prostředí?

Na všechny uvedené výzvy ČR reagovala různou formou a intenzitou s ohledem na momentální celospolečenské priority, politické klima a v souladu s podmínkami danými kompetenčním zákonem. Na úrovni vlády, tj. v Programovém prohlášení vlády, byly principy udržitelného rozvoje explicitně zařazeny mezi priority teprve až v srpnu 1998.

Přesto bylo dosaženo řady pozitivních výsledků zejména v oblasti environmentálního pilíře udržitelného rozvoje. V letech 1990 – 93 byla přednostní pozornost věnována tvorbě nové progresivní environmentální legislativy a adekvátních ekonomických, kontrolních a prosazovacích mechanismů nezbytných k její implementaci, v období 1994 – 97 pak bylo vynaloženo úsilí k dosažení konkrétních cílů v oblasti zlepšení kvality životního prostředí.

Jmenovité zařazení udržitelného rozvoje mezi vládní cíle (Programová prohlášení vlády v srpnu 1998 a 2002) se promítlo do činnosti vlády a jednotlivých resortů pouze částečně. Hlavním důvodem byla skutečnost, že problematika udržitelného rozvoje byla stále považována za záležitost převážně životního prostředí, což se promítlo ve Statutu Rady vlády České republiky pro sociální a ekonomickou strategii (RASES), zřízené usnesením vlády č. 421 ze dne 5. května 1999, kdy je ucelená problematika udržitelného rozvoje opomenuta a jsou zdůrazněny zvláště strategické dimenze ekonomického a sociálního pilíře. Otázkou zůstává, zda se resortu životního prostředí v té době mohlo podařit více ve formálním prosazení principů udržitelného rozvoje. Ustavení RASES je však nutné ve své době pokládat za úspěch jako krok směrem ke strategickému a dlouhodobému plánování, které je v hospodářsky vyspělých zemích, včetně zemí Evropské unie, jednoznačnou prioritou a nezbytným předpokladem pro stanovení jak národních, tak i regionálních priorit.

Udržitelný rozvoj a MŽP

Na úrovni resortů byla a dosud je největší aktivita, týkající se problematiky udržitelného rozvoje, soustředěna v činnosti Ministerstva životního prostředí. Na doporučení UNCED z r. 1992 reagovalo *„Státní politikou životního prostředí“,* schválenou vládou usnesením č. 472 ze dne 23. srpna 1995, de facto prvním resortním strategickým dokumentem na národní úrovni. Princip udržitelného rozvoje byl však s ohledem na tehdejší politické priority v tomto dokumentu vyjádřen pouze formulací *„odpovědnosti vůči příštím generacím“*. Nová *Státní politika životního prostředí,* vzatá na vědomí vládou usnesením č. 323 ze dne 14. dubna 1999 a její aktualizace schválená usnesením č. 38 ze dne 10. ledna 2001, je již explicitně založena na respektování principů udržitelného rozvoje. Ostatní resorty teprve pod vlivem blížícího se nebo probíhajícího vyjednávání o budoucím členství v Evropské unii přistoupily k vypracovávání střednědobých a dlouhodobých koncepcí svého rozvoje, kde však byly principy udržitelného rozvoje a integrace environmentálních hledisek v menším či větším stupni úspěšnosti aplikovány.

MŽP a MZV, vědoma si skutečnosti, že resortní environmentální politika nemůže být rovnocennou náhradou nadresortního strategického dokumentu, k jehož zpracování na národní úrovni vyzývala vrcholná zasedání OSN, iniciovala kroky ke zpracování *„Národní strategie udržitelného rozvoje“.* V r. 1998 tato ministerstva akceptovala nabídku projektu Programu OSN pro rozvoj (UNDP) *„K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek“,* který byl v r. 2001 ukončen návrhem ***„Národní strategie udržitelného rozvoje České republiky“,*** na jehož zpracování se podílely nejen orgány veřejné správy, ale také především široký tým odborníků z akademické sféry, podnikatelských svazů, nestátních neziskových organizací apod. Počátkem r. 2002 vypracoval Český ekologický ústav dokument ***„Od ekonomického růstu k udržitelnému rozvoji“*** jako další návrh strategie udržitelného rozvoje ČR. Tyto návrhy však s ohledem na zdůrazňování environmentálního pilíře udržitelného rozvoje nedosáhly přesvědčivého, potřebného konsensu, aby mohly být předloženy vládě ke schválení. Oba návrhy však shodně v oblasti institucionálního zabezpečení problematiky udržitelného rozvoje doporučily transformaci stávající Rady vlády České republiky pro sociální a ekonomickou strategii (RASES) v Radu vlády pro udržitelný rozvoj (RUR). Tyto materiály mohou i nadále sloužit jako základ práce případné RUR na Strategii udržitelného rozvoje České republiky.

V červnu 2000 byla ustavena **Rada pro udržitelný rozvoj** jako poradní orgán ministra životního prostředí. Do června 2001 byla vedena náměstkem ministra životního prostředí – ředitelem sekce politiky životního prostředí a poté samotným ministrem. Jsou v ní zastoupeny nejen vedoucí pracovníci resortu životního prostředí, ale i dalších resortů, zájmových skupin a zákonodárného sboru. Vzhledem k svému resortnímu začlenění však byla ostatními resorty chápána především jako instituce napomáhající řešit problémy životního prostředí ve vztahu k problémům ekonomickým a sociálním a nikoliv jako horizontální orgán napomáhající vzájemné komunikaci, úzké koordinaci ekonomických, sociálních a environmentálních politik v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Problematika udržitelného rozvoje byla v letech 1998 – 2002 v určité míře, ne však v převažující, akceptována jednotlivými resorty při tvorbě oborových koncepcí, strategií a programů. V těchto letech bylo vládou schváleno či vzato na vědomí téměř 70 dlouhodobých

a střednědobých koncepčních a strategických dokumentů, při jejichž posuzování z hlediska udržitelného rozvoje nebylo postupováno systematicky a jednotně, kdy často chyběla provázanost jednotlivých dokumentů se strategickými cíli ČR. Některé z těchto koncepcí a strategií prošly v souladu se stávající legislativou posouzením vlivů na životní prostředí.

Přístup se mění

Kvalitativní posun v celonárodní debatě k problematice udržitelného rozvoje znamenaly výstupy ministerského zasedání Rady OECD v květnu 2001, deklarující udržitelný rozvoj jako *„zastřešující cíl vlád členských zemí OECD“* (dokument *„K udržitelné budoucnosti“*). V rámci přípravy implementace závěrů tohoto jednání byla z rozhodnutí Pracovní skupiny pro spolupráci s OECD na úrovni náměstků ministrů v říjnu 2001 vytvořena pracovní podskupina pro účast ČR na horizontálním projektu OECD k udržitelnému rozvoji, soustřeďující experty z resortů reprezentujících tři základní pilíře udržitelného rozvoje. K výsledkům činnosti této pracovní podskupiny náleží i konstatování nutnosti systémově řešit problematiku udržitelného rozvoje na národní úrovni, včleněná do Průběžné zprávy o plnění závazků České republiky vyplývajících z členství v OECD a ústící do usnesení vlády č. 553 ze dne 29. května 2002.

Dalším impulsem ke zvýšení intenzity úsilí o koncepční programové i institucionální řešení problematiky udržitelného rozvoje byl proces přípravy účasti ČR na Světovém summitu OSN o udržitelném rozvoji, koordinovaný meziresortní expertní skupinou vytvořenou při Ministerstvu zahraničních věcí, gestorovi spolupráce ČR s OSN, a jednání o realizaci závěrů WSSD v ČR završená usnesením vlády č. 1286 ze dne 16. prosince 2002. Již při rozpracování závěrů WSSD Ministerstvo životního prostředí navrhovalo vytvoření Rady vlády pro udržitelný rozvoj, jejímž úkolem by bylo vypracování Strategie udržitelného rozvoje a implementace závěrů WSSD v ČR ve střednědobém a dlouhodobém horizontu v sepětí se závazky ČR v OSN, OECD a v budoucnu i EU.

Při celkovém hodnocení implementace výzev, úkolů a závazků souvisejících s udržitelným rozvojem je nutné zdůraznit, že udržitelný rozvoj není jednorázovou a resortní záležitostí. Udržitelný rozvoj je cesta vývoje, která usiluje o dlouhodobou harmonii ekonomického, sociálního a environmentálního rozvoje, založená na oddělení negativních dopadů hospodářského růstu na životní prostředí, na vyváženosti, soudržnosti a kompatibilitě ekonomických, sociálních a environmentálních politik. Z tohoto důvodu nemůže být problematika udržitelného rozvoje řešena jedním resortem, ale pouze intenzivní, efektivní nadresortní spoluprací všech orgánů veřejné správy za účasti veřejnosti a dalších partnerů, odvíjející se na základě konsensuální dlouhodobé programové strategie, podpořené odpovídajícím institucionálním rámcem.

Přes mnohé pozitivní kroky, učiněné především v uplynulých čtyřech letech, však ČR dosud nenaplňuje všechny podmínky pro efektivní implementaci principů udržitelného rozvoje tak, jak je předpokládají a vyžadují závěry mezinárodních zasedání a dokumentů, k jejichž realizaci se ČR přihlásila.

Strategie udržitelného rozvoje je nutná

K dosažení očekávaných výsledků je nezbytné zpracovat, přijmout a implementovat dokument na národní úrovni ***(Strategii udržitelného rozvoje ČR),*** který bude nejen vyjádřením konsensuální politické vůle respektovat principy udržitelného rozvoje, ale zároveň i vzájemným propojením a sladěním střednědobých a dlouhodobých strategií (ekonomických, sociálních, environmentálních a dalších sektorových strategií v celostátním, regionálním, ale i místním měřítku). Strategie by měla být také projevem konstruktivní vzájemné komunikace resortů, veřejnosti a dalších partnerů v zájmu dosažení udržitelného rozvoje ČR jako součásti nejen společenství hospodářsky vyspělých zemí, ale i celého světa. Dále je nutné vytvořit institucionální rámec, který by napomohl praktické implementaci udržitelného rozvoje (včetně přípravy a realizace Strategie udržitelného rozvoje ČR) a k dosažení nezbytné konzistence ekonomických, sociálních a environmentálních strategií, koncepcí a politik (Rada vlády ČR pro udržitelný rozvoj).

Realizaci těchto podmínek již není možné odkládat, což jasně plyne ze srovnání s úrovní řešení problematiky udržitelného rozvoje v členských a kandidátských státech EU. Z 15 členských zemí má 13 zemí zpracovánu strategii udržitelného rozvoje. V souladu s doporučeními UNCED prvním bylo Irsko v r. 1997, rychle reagovalo na novou výzvu UNGASS Finsko v r. 1998, Velká Británie a Lucembursko v r. 1999. Naši bezprostřední sousedé Německo a Rakousko měly složitější úlohu s ohledem na spolkové uspořádání, kdy se jim podařilo přijmout národní strategie udržitelného rozvoje teprve na jaře 2002, aby tak splnily doporučení UNGASS ještě před WSSD. Dvě zbývající členské země EU – Francie a Španělsko – ukončí práce na národních strategiích do konce roku 2003 a budou tak reagovat na výzvu EU, aby po přijetí strategie ES ji co nejdříve aplikovaly i v národních strategiích, nejpozději v r. 2003. Z 12 kandidátských zemí přijaly strategii udržitelného rozvoje zatím pouze čtyři země (Lotyšsko – 2002, Polsko – 2000, Slovensko – 2002, Rumunsko – 1999), v průběhu roku 2003 by tak měly učinit další čtyři (Estonsko, Litva, Maďarsko a Slovinsko).

Ve všech státech Evropské unie je na národní úrovni ustaven meziresortní koordinační orgán pro udržitelný rozvoj. Jedná se buď o rady nebo výbory na celostátní úrovni, sdružující představitele státní správy a hlavních zájmových skupin, vedené většinou předsedou vlády (např. Belgie, Dánsko, Finsko, Rakousko, Velká Británie) nebo o rady vedené ministrem životního prostředí nebo představitelem tohoto resortu (pouze Nizozemí a Švédsko).

Velmi rozšířeným jevem je existence jak meziresortních institucí v čele s předsedou vlády (např. Rakousko,Velká Británie, od r. 2003 i Francie) tak i konzultačního fóra pro udržitelný rozvoj vedeného představitelem akademické obce či dalších zájmových skupin (Rakousko, Velká Británie, od r. 2003 i Francie).

Obdobná situace je v řadě kandidátských zemí na vstup do EU. V čele rady, komise či výboru je předseda vlády (Estonsko, Lotyšsko, Slovinsko), ministr životního prostředí (Maďarsko, Polsko) či akademik

(Rumunsko). Předsednictví a složení rad, komisí a výborů pro udržitelný rozvoj v mnoha případech odráží stupeň chápání problematiky udržitelného rozvoje v dané zemi.

Návrh postupu institucionálního zabezpečení udržitelného rozvoje v ČR vychází z výsledků dosavadních meziresortních diskusí o potřebě uceleného zastřešujícího, nadresortního, dlouhodobého a strategického zabezpečení problematiky udržitelného rozvoje. Přitom je třeba klást značný důraz nejen na prosazování udržitelného rozvoje ve střednědobém a dlouhodobém horizontu v ČR, ale brát při tom v úvahu plnění závazků ČR vůči OSN, OECD a EU. ČR jako součást mezinárodního společenství musí rovněž v národních podmínkách přistoupit k optimalizaci zabezpečení problematiky udržitelného rozvoje. Vláda ČR bodem I.2 svého usnesení č. 1286 ze dne 16. prosince 2002 doporučila institucionalizaci řešení problematiky udržitelného rozvoje zajistit *„restrukturalizací existujících poradních orgánů vlády, zabývajících se touto či podobnou problematikou“.*

Jak by měla vypadat RUR

Na základě těchto východisek ministr životního prostředí, který byl pověřen úkolem ve spolupráci s některými vybranými členy vlády, navrhuje **transformovat současnou Radu vlády České republiky pro sociální a ekonomickou strategii (RASES) v Radu vlády pro udržitelný rozvoj (RUR).** Hlavním úkolem tohoto stálého poradního, iniciačního a koordinačního orgánu vlády bude zejména:

– koordinace přípravy zastřešujícího strategického dokumentu pro udržitelný rozvoj na národní úrovni (Strategie udržitelného rozvoje České republiky, SUR ČR), včetně návrhů indikátorů ke sledování její implementace;
– monitorování a hodnocení implementace SUR ČR, zajištění aktualizace SUR ČR (např. Strategie udržitelného rozvoje Evropských společenství je aktualizována ve dvouletých intervalech);
– koordinace plnění mezinárodních závazků a cílů České republiky v oblasti udržitelného rozvoje na celostátní, regionální a místní úrovni, zvláště pak závěrů WSSD, strategických dokumentů OECD a EU;
– zajištění provázanosti a soudržnosti dlouhodobých a střednědobých ekonomických, sociálních a environmentálních strategií, koncepcí a politik a dalších programových dokumentů;
– prosazování principů udržitelného rozvoje v činnosti resortů;
– podpora veřejné diskuse o problémech a rozhodnutích strategické povahy a koordinace zpřístupňování informací týkajících se udržitelného rozvoje.

Je nutné zdůraznit, že převážnou část praktických činností, souvisejících s implementací udržitelného rozvoje v jeho jednotlivých dimenzích, již nyní zajišťují resorty individuálně, i když kampaňovitě a bez vyčlenění odborného pracoviště pro koordinaci záležitostí souvisejících s udržitelným rozvojem.

Činnost Rady by měla být koordinační, metodická, komunikační, soustředěná na dosud institucionálně nepokrytou průřezovou strategickou a koncepční část problematiky.

Ve své činnosti bude Rada přímo navazovat na aktivity RASES a využije zkušeností i materiálů dalších poradních orgánů vlády, zejména Rady pro zdraví a životní prostředí, Rady pro výzkum a vývoj, Legislativní rady, tak i jiných významných institucí, jako je např. Rada hospodářské a sociální dohody (tzv. Tripartity).

Pro dosažení udržitelného rozvoje je nezbytné integrovat hlediska politická a odborná. Jejím úkolem bude poskytovat vládě odborně podložené, ověřené, ale současně nadresortně konsensuální podklady pro politické rozhodování o dalším střednědobém a dlouhodobém strategickém a koncepčním ekonomickém, sociálním a environmentálním rozvoji a řízení ČR v kontextu rozšířené EU. ČR by v budoucnu měla sladit své strategické činnosti i se sousedními zeměmi, tj. s Německem, Polskem, Rakouskem a Slovenskem, aby se střední Evropa stala relativně efektivní a respektovanou součástí vyspělé části tohoto světa – EU a OECD, a rovněž brala na svá bedra spoluzodpovědnost za zbývající část naší Země.

Tomuto požadavku by mělo odpovídat i složení Rady, jejíž vedení by mělo být jmenováno vládou. Navrhuje se, aby předsedou Rady byl místopředseda vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a místopředsedy ministři, reprezentující tři základní dimenze (pilíře) udržitelného rozvoje – ministr financí (ekonomický pilíř), ministr práce a sociálních věcí (sociální pilíř) a ministr životního prostředí (environmentální pilíř) a ministr pro místní rozvoj reprezentující regionální složku udržitelného rozvoje a horizontální soudržnost strategií a programů.

Členy Rady, jejichž počet by z důvodu operativnosti rozhodování neměl překročit 30, by měli být nejen představitelé státní správy z resortů klíčových pro dosažení udržitelného rozvoje (např. ministerstva průmyslu a obchodu, ministerstva zemědělství, ministerstva zdravotnictví), ale také zástupci územních samosprávných celků, akademické obce, zaměstnavatelských svazů a nestátních neziskových organizací. Podle potřeby, dané konkrétními úkoly, jež vyplynou z plánu práce Rady, by mohla Rada zřizovat tématické výbory, ustavovat ad hoc pracovní skupiny expertů a svolávat široké diskusní Fórum pro udržitelný rozvoj, jehož se budou moci účastnit zástupci veřejné správy (tj. státní správy a územních samosprávných celků) a všech tzv. hlavních zájmových skupin (ženy, mládež, podnikatelská obec, zemědělci, odbory, akademická obec, nestátní neziskové organizace). Zastoupení všech zájmových skupin je možné řešit i formou stálých hostů na zasedáních, zajištěním maximální úrovně transparentnosti při jednání Rady a jejích orgánů.

Měsíc březen tedy nebude jen měsícem vstupu do tradičního jarního období, ale v podmínkách ČR i měsícem, kdy se bude řešit otázka budoucnosti prosazování udržitelného rozvoje v národních podmínkách.

JUDr. Jiří Hlaváček,
ředitel odboru strategií MŽP

Význam biodiverzity ve světle závěrů Světového summitu o udržitelném rozvoji

Světový summit o udržitelném rozvoji (WSSD – Johannesburg, 26. 8. – 4. 9. 2002) potvrdil nezastupitelnou úlohu, jež sehrává biodiverzita v udržitelném rozvoji a odstraňování chudoby. Její úloha se projevuje v různých oblastech a směrech, ať již tradičních, jakými jsou zajišťování potravy, léčiv či materiálu pro stavby, nebo souvisejících se změnami podmínek na Zemi, např. při stabilizování klimatu, ochraně vod a půdy. Ocenění významu biodiverzity potvrzuje již její samotné zařazení mezi pět klíčových témat vrcholného světového jednání – vedle vody, energie, zdraví a zemědělství. Vybrány byly z iniciativy generálního tajemníka OSN pod zkratkou WEHAB (Water, Energy, Health, Agriculture, Biodiversity).

Summit o udržitelném rozvoji zároveň potvrdil, že klíčovou úlohu při ochraně a udržitelném využívání biodiverzity sehrává **Úmluva o biologické rozmanitosti,** přijatá na předcházejícím summitu – Konferenci OSN o udržitelném rozvoji (UNCED – Rio de Janeiro, červen 1992). Úmluva o biologické rozmanitosti přispěla k plnění závěrů z Konference OSN o udržitelném rozvoji v r. 1992 a k dosažení cílů Summitu o udržitelném rozvoji v r. 2002 především následujícími kroky:

- Přijetím Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti.
- Vypracováním tzv. Bonnských směrnic o přístupu ke genetickým zdrojům a rozdělování výnosů z nich (přijaty na šestém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti v Haagu, 7. – 19. 4. 2002).
- Uplatňováním ekosystémového přístupu při naplňování programů.
- Ochranou tradičních znalostí a praktik domorodých obyvatel a místních komunit.
- Rozvojem spolupráce s dalšími mezinárodními úmluvami a organizacemi, týkajícími se biologické rozmanitosti.
- Finanční podporou ochrany biodiverzity v celosvětovém měřítku, především však v rozvojových, na biodiverzitu bohatých zemích, prostřednictvím Global Environment Facility (GEF), jež slouží jako finanční mechanismus Úmluvy.

Hlavní závěry Summitu

Aktuální otázky změn biologické rozmanitosti, jejího významu pro udržitelný rozvoj a potřeby ochrany se odrazily v hlavních dokumentech přijatých na závěr johannesburgského summitu, především v **Deklaraci o udržitelném rozvoji** a v **Implementačním plánu.** Implementační plán zahrnuje všechny důležité body usnesení, přijatých na posledním, šestém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti v Haagu v dubnu 2002. Především se jedná o závěrečnou Haagskou ministerskou deklaraci a Dodatek k této deklaraci. Z dalších rozhodnutí přijatých v Haagu pak našly odezvu ty, jež se týkají záležitostí finančních zdrojů, vzdělávání, vědecké a technické spolupráce a v neposlední řadě na mezinárodních jednáních dnes opakovaně zdůrazňované potřeby součinnosti a vzájemného doplňování a podpory mezinárodních smluv a organizací, včetně (a zejména) těch, jež souvisí s obchodem. Tato zásada se při praktické realizaci odráží v přijímání společných pracovních programů tematicky příbuzných úmluv, v koordinaci zpracovávání zpráv pro sekretariáty úmluv apod.

Z vybraných klíčových závěrů Světového summitu se biologické rozmanitosti týká výzva po radikálním snížení současného trendu vymírání živočišných a rostlinných druhů do r. 2010 a snížení degradace přírodních zdrojů. Příslušná kapitola Implementačního plánu zároveň připouští, že pro dosažení tohoto cíle budou zapotřebí v rozvojových zemích (nejbohatších na biodiverzitu) dodatečné finanční a technické zdroje.

V dokumentech ze Summitu jsou dosti rovnoměrně zahrnuty záležitosti, jež se týkají všech hlavních cílů Úmluvy, tj. nejen ochrany biologické rozmanitosti, ale též jejího udržitelného využívání a rovnoměrného rozdělování výnosů z genetických zdrojů. Zejména požadavky související s posledním okruhem byly posunuty dále než na samotném zasedání Konference smluvních stran. Hlubšího projednání bude ve světle závěrů z Johannesburgu vyžadovat též otázka ekologických sítí a koridorů, a to především s přihlédnutím ke skutečnosti, že se jedná o záležitost dotýkající se různých resortů a zasahující do jejich programů a strategií.

Vzhledem k tomu, že záležitosti udržitelného rozvoje přesahují hranice jednotlivých států, zdůrazňuje Implementační plán nezbytnost subregionální a regionální spolupráce. Ve vztahu k biodiverzitě je nejvíce pozornosti věnováno Africe. Pokud jde o evropský kontinent, zdůrazněn je především proces „Životní prostředí pro Evropu“, rozvíjený pod patronací Evropské hospodářské komise (EHK). I v tomto směru je vazba na biodiverzitu, neboť právě na třetí ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ v r. 1995 v Sofii byla přijata **Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti** (PEBLDS), jakožto hlavní dokument pro naplňování globální Úmluvy o biologické rozmanitosti v evropských podmínkách. Následně pak byly související otázky projednávány na čtvrté konferenci v Aarhusu v r. 1998 a připravována jsou témata pro jednání v Kyjevě v květnu 2003, i když zřejmě ne v míře, jakou by si zasloužily.

Důležitá je část Implementačního plánu pojednávající o prostředcích potřebných k naplňování významných mezinárodních dokumentů souvisejících s udržitelným rozvojem, k nimž patří finance, přenos technologií, vzdělávání a výchova. Mobilizaci finančních zdrojů považuje plán za první krok k zajištění udržitelného rozvoje v započatém století. Zdůrazněno je zejména zvýšení zahraničních investic do

rozvojových zemí, posílení rozvojové pomoci, podpora GEF, hledání nových finančních zdrojů ve veřejném i soukromém sektoru a posílení součinnosti se Světovou obchodní organizací (WTO; naplňování programu dohodnutého v Doha). Implementační plán tím, že přejal řadu námětů přijatých na předcházejících mezinárodních fórech, posílil i význam dokumentů vztahujících se k biologické rozmanitosti. Týká se to především cílů obsažených ve Strategickém plánu Úmluvy o biologické rozmanitosti, v Haagské ministerské deklaraci a v její příloze. Tyto cíle zahrnují mj. posílení kapacit smluvních stran pro plnění Úmluvy v oblasti finanční, personální, vědecké, technické a technologické, význam výchovy a zvyšování povědomí veřejnosti, posílení propojenosti mezinárodních právně závazných nástrojů, a zapojení co nejširšího spektra společnosti do plnění závazků přijatých na mezinárodní či regionální úrovni.

Závěry Světového summitu nastínily oblasti, kterými by se měla zabývat nadcházející mezinárodní zasedání v příslušných oblastech, jež by měla přijmout i implementační opatření. Pro oblast biodiverzity představuje takovéto fórum především sedmé zasedání Konference smluvních stran, které se má konat v r. 2004 v Malajsii.

Vedle přijetí oficiálních dokumentů patří k důležitým výsledkům Summitu uzavření řady dobrovolných dohod a iniciativ. V oblasti biodiverzity je to celkem 32 iniciativ, které představují finanční zdroje ve výši 100 milionů USD. Kromě toho oznámily Spojené státy podporu lesních programů pro období 2002 – 2005 ve výši 53 milionů USD. Do těchto iniciativ a programů jsou zapojeny kromě vlád některé mezinárodní organizace a programy, jako FAO, UNEP, UCTAD, IUCN, a některá regionální sdružení a centra.

Ing. Milena Roudná, CSc.,
odbor globálních vztahů MŽP

Iniciativa pro energeticky úsporné osvětlení pokračuje

Loni jsme v lednovém čísle Zpravodaje MŽP informovali o projektu Iniciativa pro energeticky úsporné osvětlování (ELI), jehož cílem je ochrana životního prostředí a úspory finančních prostředků spotřebitelů energie prostřednictvím podpory prodeje energeticky úsporných světelných zdrojů. Projekt pokračuje i v letošním roce, respektive ve světelné sezóně 2002/2003.

Organizátorem projektu v České republice je SEVEn, Středisko pro efektivní využívání energie, o.p.s. Projekt probíhá v sedmi zemích světa a na mezinárodní úrovni je jeho iniciátorem Světová banka (IFC) za finanční podpory Světového fondu životního prostředí (GEF).

Projekt Iniciativa pro energeticky úsporné osvětlování je v České republice zaměřen především na podporu využití tzv. úsporných kompaktních zářivek v domácnostech a podporu úsporám energie v oblasti veřejného osvětlení. Hlavním cílem projektu je snížení emisí skleníkových plynů vypouštěných do atmosféry při výrobě elektrické energie z fosilních paliv.

V oblasti domácností je hlavní část projektu zaměřena na propagaci úsporných kompaktních zářivek jako moderní a finančně výhodné náhrady za klasické žárovky. Kompaktní zářivky mají totiž až o 80 % nižší spotřebu energie při stejné produkci světla a tři až patnáctkrát delší životnost. V průběhu své životnosti tak svému majiteli ušetří až 3700 Kč. Navíc jsou vhodné téměř do všech běžných svítidel a jejich výměna za klasické žárovky je velmi snadná. Jedna úsporná zářivka však také ušetří až jednu tunu emisí oxidu uhličitého, hlavního skleníkového plynu, a je proto jedním z nejvhodnějších prostředků k úsporám energie.

Projekt Iniciativa pro energeticky úsporné osvětlování probíhá v České republice od podzimu 2001, kdy byla zahájena první vlna kampaně na podporu úsporných kompaktních zářivek. Kampaň je organizována prostřednictvím reklamy a vstupů v televizi a tisku, billboardů a propagačních akcí v obchodech. Samostatnou součástí kampaně je vzdělávací projekt **Posviťme si na úspory,** který pro základní školy v celé ČR organizuje nezisková organizace Tereza.

Kampaň probíhající na přelomu let 2001 a 2002 se podle průzkumu odrazila v 15% nárůstu prodeje.

Součástí projektu ELI je kromě propagace obecných výhod kompaktních úsporných zářivek i podpora zvláštní kategorie výrobků splňujících dané technické parametry, které jsou ověřovány v nezávislých testovacích laboratořích. Výrobky splňující tato kritéria ponesou na svých obalech logo – záruky kvality výrobku. V současné době využívají toto logo tři výrobci světelných zdrojů působících na českém trhu – GE-lighting, OSRAM a Philips.

Juraj Krivošík,
SEVEn
juraj.krivosik@svn.cz

Pro více informací o projektu ELI – Iniciativy pro energeticky úsporné osvětlení, kontaktujte:
SEVEn, o.p.s., tel.: 224 247 552, 224 252 115;
fax: 224 247 597; www.uspornazarivka.cz

2003 – Mezinárodní rok vody

Valné shromáždění Organizace spojených národů přijalo 20. prosince 2000 rezoluci, v níž vyhlásilo letošní rok jako Mezinárodní rok vody. Touto rezolucí, podpořenou 150 státy světa, vyzvala OSN členské státy, národní a mezinárodní organizace, zájmové skupiny i soukromý sektor, aby využily tuto příležitost k účasti na akcích směřujících k uvědomění si stále rostoucího významu vody, jejího udržitelného užívání a ochrany.

Mezinárodní rok vody byl slavnostně zahájen 12. prosince ceremoniálem v sídle OSN v New Yorku. Krátce předtím, 4. prosince 2002, byl přístup každého člověka k dostatku kvalitní pitné vodě poprvé deklarován jako jedno ze základních lidských práv. Zásadní význam pro celosvětovou koordinaci konkrétních akcí a dalšího postupu bude mít jednání **3. Světového fóra o vodě,** které se uskuteční letos v březnu v japonském Kjótu.

Voda v současném světě

Význam vody v celosvětovém měřítku se stále více dostává do popředí zájmu. Současná světová lidská populace užívá 54 % všech dostupných zásob sladké vody a do roku 2025 se tento podíl má zvýšit jen růstem populace až na 70 %. Jestliže však současně budou zachovány rostoucí trendy spotřeby vody, lidstvo bude za 25 let užívat až 90 % vodních zdrojů. Nedostatek sladké vody se již v současné době řadí za klimatické změny na druhé místo mezi největšími riziky dalšího vývoje lidstva. 21. století je označováno jako století „válek o vodu“, je registrováno více než sto ohnisek možných konfliktů, od devadesátých let minulého století se otevřeně hovoří o světové vodní krizi, přičemž negativní vlivy a trendy vedoucí k jejímu vzniku přetrvávají a v řadě oblastí v posledních letech akcelerují.

V celosvětovém měřítku je v současné době téměř 70 % užívané vody spotřebováno v zemědělství, zejména k závlahám, průmysl spotřebovává 23 % vody, domácnosti 8 %. Struktura spotřeby je ovšem rozdílná v jednotlivých regionech, v Evropě je největším spotřebitelem průmysl s 54 %, zemědělství spotřebovává 33 % a domácnosti 13 % vody.

Plocha zemědělské půdy se zvětšila od roku 1960 o 12 % na současných 1,5 miliard hektarů, světová potřeba vody pro zavlažování se odhaduje na 2,0 – 2,5 mld. m^3, desetina zavlažovaných ploch je postižena zhutněním a zasolením. Zemědělství je odpovědné za přečerpávání podzemních vod a 70 % znečištění vod.

Světový průmysl produkuje ročně až 500 mil. tun těžkých kovů, odpadních chemických látek a kalů, potravinářský průmysl se podílí až 50 % na celkovém znečištění organickými látkami. V rozvojových zemích je 70 % průmyslových odpadů vypouštěno do vod bez čištění. Množství vody spotřebované v průmyslu má vzrůst ze 752 mld. m^3 v roce 1995 na 1170 mld. m^3 v roce 2025.

Vodní energie se podílí 19 % na celosvětové produkci elektřiny, v provozu je téměř 45 000 velkých přehrad. Odhaduje se, že jejich výstavbou byla zatopena plocha 400 000 km^2 převážně kvalitní půdy a bylo nutno vysídlit více než 60 milionů obyvatel. Bylo zjištěno, že ekonomicky využitelný hydroenergetický potenciál by mohl snížit emise skleníkových plynů až o 13 %.

Hlavní problémy

Nadměrné užívání a znečišťování se zákonitě projevuje na stavu řek, jezer i na stavu vodních a na vodu vázaných ekosystémů. Polovina z 500 největších světových řek je velmi silně znečištěna, pětina rybích druhů je ohrožena. Z důvodu neúnosného znečištění nebo vysychání vodních zdrojů vznikla dokonce nová kategorie tzv. „environmentálních uprchlíků“, do níž se ročně řadí 25 mil. lidí. Byla již ztracena více než polovina z celkové rozlohy mokřadů, z toho většina v posledních 50 letech, se všemi důsledky pro obnovu vodních zásob, akumulační schopnost krajiny, druhovou rozmanitost atd. V posledních letech se dramaticky zvyšuje výskyt povodní a sucha, mj. jako důsledek odlesňování, likvidace mokřadů, špatného hospodaření s půdou, nárůstu produkce skleníkových plynů a urbanizační expanze.

Snad největším celosvětovým problémem je nedostatek vody k uspokojení základních lidských potřeb. Téměř čtvrtina lidské populace nemá přístup ke kvalitní pitné vodě a polovina trpí jejím nedostatkem k sanitárním účelům. Ročně tak umírá na nemoci přenosné vodou 5 milionů lidí, což je 10x více než ve válkách. S růstem populace, především v rozvojových zemích, dosahuje tento problém charakteru lidské tragédie. Řešení je sice známé a poměrně jednoduché, ale svým rozsahem a finanční náročností obtížně realizovatelné. Zajištění sanitárních služeb při očekávaném nárůstu populace o 5 miliard do roku 2050 například znamená denně nově připojit na kanalizační sítě 383 000 obyvatel.

Může se zdát, že tyto vesměs negativní tendence jsou jednak důsledkem rychlého růstu populace především v rozvojových zemích, ale i neznalostí a neřešení problémů. Je jisté, že exponenciální nárůst populace a městského osídlení jsou prvotními příčinami tohoto stavu, k nim se přidává i přetrvávající nesprávné hospodaření s vodou, a to zejména v sektorech s největší spotřebou vody, jako je zavlažování. Na druhé straně je nutné vzít v úvahu i pozitivní tendence v omezování znečištění, snižování potřeby vody, revitalizaci říčních systémů a v oblasti mezinárodní spolupráce, které jsou uplatňovány v širokém měřítku především ve vyspělých zemích. Konstatujeme-li dnes, že čtvrtina světové populace nemá přístup ke kvalitní pitné vodě, znamená to sou-

časně, že uspokojení této základní potřeby je zajištěno pro více než dvojnásobek počtu obyvatel Země před padesáti lety. Ukazuje se ale, že ani takovéto tempo nestačí a že k odvrácení celosvětové vodní krize je třeba mobilizovat nové technické a materiální zdroje.

Situace v ČR

Je potěšitelné, že situace v České republice je mnohem příznivější než celosvětový stav a vývojové tendence a v mnoha oblastech mohou být přístupy a výsledky dosahované u nás příkladem pro jiné země, a to nejen rozvojové.

Kvalitní pitnou vodou je zásobováno více než 87 % obyvatel, na kanalizace je napojeno 75 % populace ČR, výskyt onemocnění chorobami přenosnými vodou je prakticky neznámý. Za posledních 12 let se podařilo zásadním způsobem snížit znečištění vypouštěné do našich řek a prakticky eliminovat výskyt nejhorší třídy kvality vody. Vynaložením více než 50 mld. Kč se podařilo v tomto období zajistit čištění odpadních vod pro všechna větší města a obce, pokračuje realizace programu revitalizace říčních systémů, do řek se vrací život v potřebné druhové rozmanitosti.

Od roku 1990 došlo u nás ke snížení odběrů vody v zemědělství o 88 %, v průmyslu o 47 %, v energetice o 49 % a pro potřebu veřejných vodovodů o 35 %. Průměrná denní spotřeba pitné vody v domácnostech na jednoho obyvatele poklesla díky plošně zaváděnému měření a ceně podložené skutečnými náklady na současnou úroveň 109 l, což je plně srovnatelné se stavem v těch nejvyspělejších zemích. Míra užití vody, vyjádřená poměrem odběrů vody k odtoku z území, se v ČR pohybuje okolo 10 %.

Prohlubování mezinárodní spolupráce

Období uplynulých dvanácti let bylo také ve znamení zahájení a prohloubení mezinárodní spolupráce při ochraně vod, která má pro ČR mimořádný význam vzhledem k tomu, že prakticky všechny vody odtékají z našeho území do sousedních států a neseme tak spoluodpovědnost i za ochranu Severního, Baltického a Černého moře. Česká republika má uzavřeny smlouvy o spolupráci na hraničních vodách se všemi sousedními státy, je smluvní stranou moderně pojaté spolupráce při ochraně povodí Labe, Odry a Dunaje a je tak jedním z mála evropských států, které mají celé své území pokryto platností takto koncipovaných mezistátních smluv a dohod.

Tyto bezesporu příznivé skutečnosti však nesmí vést k dojmu, že problémy ochrany vod v ČR jsou vyřešeny. Mezi tyto problémy je třeba počítat tzv. plošné znečištění, které má původ především v zemědělském hospodaření, a to i přes výrazný pokles aplikovaných hnojiv a ochranných přípravků. Přispívají k němu i atmosférické depozice ze znečištěného ovzduší a erozní splachy z terénu. Toto znečištění je významné zvláště u dusičnanů, které způsobují znečištění povrchových a podzemních vod asi na 1/4 výměry zemědělské půdy. Stále vysoká je míra mikrobiálního znečištění našich povrchových vod i výskyt kontaminace nebezpečnými látkami nejen vody, ale i sedimentů na úsecích některých toků. V řadě vodních nádrží jakost vody nepříznivě ovlivňuje eutrofizace (vysoký obsah živin, především sloučenin dusíku a fosforu) a následná produkce řas a sinic, což omezuje jejich vodárenské využívání. V našich podmínkách je to zvlášť významné, neboť využíváme pro více než 50 % množství pitné vody povrchové zdroje.

Extrémní jevy se ČR nevyhýbají

Období sucha počátkem devadesátých let minulého století a výskyt řady povodní v následujících letech, včetně katastrofálních povodní v letech 1997 a 2002, spojené se ztrátami na lidských životech a ohromnými materiálními škodami, jasně ukázaly, že i v oblasti mírného klimatu jsme vystaveni extrémním hydrologickým jevům. Ukázalo se rovněž, že pro jejich zvládání a zejména prevenci je nutné ještě mnoho udělat.

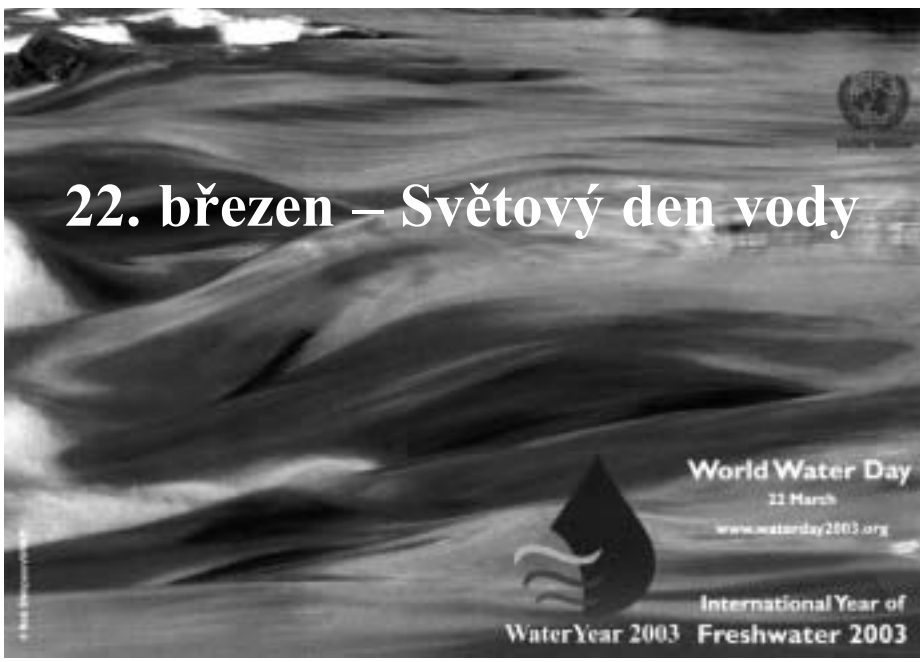

Z popisu současného stavu vyplývá, že i v České republice existuje potřeba řešení aktuálních i systémových problémů. Tyto problémy celospolečenského významu je třeba nejen znát, ale otevřeně o nich diskutovat a do řešení zapojit nejen odpovědné orgány a instituce, ale i politickou sféru, soukromý sektor, nevládní organizace a veřejnost. A právě vyhlášení letošního roku Mezinárodním rokem vody je příležitostí k takovému přístupu.

Ing. Jaroslav Kinkor,
ředitel odboru ochrany vod MŽP

Důležité webové adresy I.

PREZIDENT, VLÁDA, PARLAMENT

Kancelář prezidenta republiky	www.hrad.cz
Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR	www.psp.cz
Senát Parlamentu ČR	www.senat.cz
Úřad vlády ČR	www.vlada.cz

MINISTERSTVA

Ministerstvo životního prostředí	www.env.cz
Ministerstvo dopravy a spojů	www.mdcr.cz
Ministerstvo financí	www.mfcr.cz
Ministerstvo informatiky	www.micr.cz
Ministerstvo kultury	www.mkcr.cz
Ministerstvo obrany	www.army.cz
Ministerstvo práce a sociálních věcí	www.mpsv.cz
Ministerstvo pro místní rozvoj	www.mmr.cz
Ministerstvo průmyslu a obchodu	www.mpo.cz
Ministerstvo spravedlnosti	www.justice.cz
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	www.msmt.cz
Ministerstvo vnitra	www.mvcr.cz
Ministerstvo zahraničních věcí	www.mzv.cz
Ministerstvo zdravotnictví	www.mzcr.cz
Ministerstvo zemědělství	www.mze.cz

ORGANIZACE ŘÍZENÉ MŽP

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR	www.nature.cz
Česká inspekce životního prostředí	www.cizp.cz
Česká geologická služba	www.geology.cz
Český ekologický ústav	www.ceu.cz
Český hydrometeorologický ústav	www.chmi.cz
Geofond	www.geofond.cz
Správa chráněných krajinných oblastí	www.schkocr.cz
Správa Krkonošského národního parku	www.krnap.cz
Správa Národního parku České Švýcarsko	www.npcs.cz
Správa Národního parku a CHKO Šumava	www.npsumava.cz
Správa Národního parku Podyjí	www.nppodyji.cz
Státní fond životního prostředí	www.sfzp.cz
Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinné a okrasné zahradnictví	www.vukoz.cz
Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.M.	www.vuv.cz

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10-Vršovice, tel.: 267 122 549 • Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, e-mail: jplaminkova@volny.cz • Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8-Bohnice, tel.: 233 551 711, fax 233 553 422, e-mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník&Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 500,– Kč • Sazba: Informica, vytiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12× ročně • Číslo 3/2003 předáno do tisku 5. 2. 2003.

ISSN – tištěná verze 0862-9005